

T.C.

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ERGENLERE YÖNELİK DİN EĞİTİMİNDE

HAYATIN ANLAMI

(İMAM HATİP LİSELERİ DÜZCE ÖRNEĞİ)

Zühal AYDOĞAN

Yüksek Lisans Tezi

ÇORUM 2019

**ERGENLERE YÖNELİK DİN EĞİTİMİNDE
HAYATIN ANLAMI
(İMAM HATİP LİSELERİ DÜZCE ÖRNEĞİ)**

Zühal AYDOĞAN

**Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

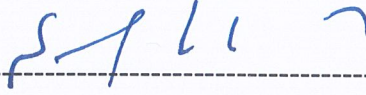
**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Macid YILMAZ**

Çorum 2019

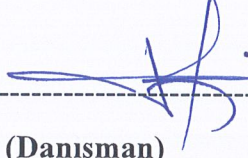
KABUL VE ONAY

Zühal AYDOĞAN tarafından hazırlanan “Ergenlere Yönelik Din Eğitiminde Hayatın Anlamı (İmam Hatip Liseleri Düzce Örneği)” başlıklı bu çalışma, 04.09.2019 Tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

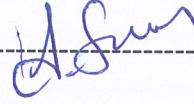
İmza

(Prof. Dr. Şuayip ÖZDEMİR) (Başkan)

(Doç. Dr. Macid YILMAZ) (Danışman)

(Dr. Öğr. Üyesi İrfan SEVİNÇ)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

İmza

(Prof. Dr. Mehmet EVKURAN)

Enstitü Müdürü

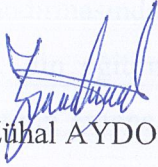

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (04/09/2019)

Zühal AYDOĞAN
Çorum 2019

ÖZET

AYDOĞAN, Zühal. “*Ergenlere Yönelik Din Eğitiminde Hayatın Anlamı (İmam Hatip Liseleri Düzce Örneği*” (Yüksek Lisans Tezi), Çorum, 2019.

Bu araştırmanın amacı genel hatlarıyla ergenlerde hayatın anlamı kavramını açıklayarak, ergenin anlamlı bir hayat sürmesinde din eğitiminin etkisini incelemektir. Bu nedenle çalışmanın amacına uygun olarak ergenlerin özellikleri, din eğitiminin ergenlerin hayatı anlamlandırmasındaki etkisi araştırılmıştır. Çalışmanın verimli olabilmesi için çalışma yapılan grubun özelliklerinin bilinmesi gerekir. Bu nedenle ergenlik döneminin özellikleri ele alınmıştır. Ergenlik sorunları, ergenlik evreleri, ergenlerin hayatına etki eden anne baba tutumları hakkında bilgi verilerek, anlam arayışı ve hayatın anlamı; din eğitimi kavramları incelenmiştir.

Araştırmanın problemini, ergenlerin hayatı anlamlandırmasında din eğitiminin etkisinin ne olduğu konusu oluşturmuştur. Bu bağlamda, din eğitiminin ergenlerin hayatı anlamlandırmasıyla ilişkisi üzerinde durularak ayrıca dinin ergene kazandırdıkları araştırılmıştır. Araştırmanın amacı ise ergenin anlamlı bir hayat sürmesinde din eğitiminin fonksiyonunu belirlemektir.

Araştırmada nitel araştırma tekniği ve tarama modeli kullanılmıştır. Evreni Düzce ili, örnekleme İmam Hatip Lisesi olarak belirlenmiştir. Bu çalışma 2018-2019 öğretim yılı Bahar döneminde Düzce ili, Merkez ilçesinde Ömer Seyfettin Akdoğan Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, Tevfik İleri Anadolu İmam Hatip Lisesi 9. 10. 11. ve 12. Sınıflar üzerinde gerçekleşmiştir. 2018-2019 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde 40 öğrenci üzerinde mülakat uygulaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar değerlendirilerek tablolandırılmıştır.

Öğrencilerin % 30’u hayatın anlamının din olduğunu söylemiştir. Verilen cevaplarda öğrencilerin % 25’ inin hayatlarında model olarak Hz. Muhammed (sav) ‘i seçmeleri din eğitiminin ergenler üzerindeki etkisini göstermiştir. Dinin kurallarına uymanın ergenler üzerinde % 77,5 lik bir oranla huzur oluşturduğu gözlemlenmiştir. Sevginin ergenin hayatında büyük bir yerinin olduğu saptanmıştır.

Bu sonuçlardan ergenin hayatı anlamlandırması, model seçimi ve dini hükümleri yaşamasında din eğitiminin etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Ergen, Anlam, Hayatın Anlamı, Din Eğitimi, Eğitim

ABSTRACT

AYDOĞAN, Zühal. *The Meaning of Life in Religious Education for Adolescents (The Example of Düzce Imam Hatip High Schools)*(Master Thesis), Çorum, 2019.

The aim of this study is to explain the concept of meaning of life in adolescents and to examine the effect of religious education on the meaningful life of adolescents. Therefore, in accordance with the purpose of the study, the characteristics of adolescents and the effect of religious education on the meaning of adolescents' life were investigated. In order for the study to be efficient, the characteristics of the study group should be known. Therefore, the characteristics of adolescence are discussed. Adolescence problems, adolescence stages, adolescent adolescents' attitudes that affect the life, the search for meaning and meaning of life; The concepts of religious education were examined.

The problem of the study was the effect of religious education on the meaning of life of adolescents. In this context, the relationship between religious education and the meaning of life of adolescents was emphasized and it was investigated that religion brought adolescents. The aim of the study is to determine the function of religious education in the meaningful life of adolescents.

Qualitative research technique and screening model were used in the study. The sample of the study was determined as Imam Hatip High School in Düzce. This study was carried out on Ömer Seyfettin Akdoğan Girls Anatolian Imam Hatip High School, Tevfik İleri Anatolian Imam Hatip High School in the 9th, 10th, 11th and 12th grades in the spring term of the 2018-2019 academic year. In the spring semester of 2018-2019 academic year, 40 students were interviewed. The results obtained were evaluated and tabulated.

30% of the students said that the meaning of life is religion. 25% of the students in the answers given as a model in the life of Hz. The choice of Muhammad (saas) showed the effect of religious education on adolescents. It has been observed that adherence to the rules of religion creates 77.5% peace among adolescents. Love has been found to have an important place in adolescent's life.

From these results, it is possible to say that religious education is effective in making adolescents' meaning of life, model selection and living religious provisions.

Keywords: Adolescent, Meaning, Meaning of Life, Religious Education, Education

ÖN SÖZ

Ailede, okulda ve arkadaş ortamında ergenler sürekli bir mücadele halindedirler. Aslında asıl mücadeleyi içlerinde yaşamaktadırlar. Ergenlik dönemi sorunlarıyla baş etmek gerekmektedir. Bu sorunlar, ergenlik döneminin fiziksel ve ruhsal sorunları olabildiği gibi kişilik ve kimlik oluşturma aşamasında kendisine bir model seçimi olabilmektedir. Sosyal çevreden kaynaklanan sorunlar da ergenin toplum içerisinde kimlik sorununu oluşturmaktadır. Sosyal medyanın olumsuz etkilerinden TV ve İnternet bağımlılığı, ergenlerin insanlarla ilişkilerinin zayıflamasına sebep olmaktadır. Ayrıca sosyal medya hesaplarının bağımlılık halinde kullanılması ergenlerin okul derslerinde başarısız olmalarına sebep olmaktadır. Ergenler, hayatları boyunca karşılaştıkları her türlü problemle yaşamlarındaki anlamı sorgularlar. Çetin bir yolculukla karşı karşıya olan ergen, bu yolculukta kendisine destek olacak bir yardımcıya ihtiyaç duyar. Bu bağlamda ergenlerin doğru yolu bulmaları ve hayatı pozitif olarak yorumlamaları din eğitimcilerin sorumluluğu altındadır.

Hayatlarında bir anlam bulmak isteyen ergenler, buldukları bu anlamla mutlu olmak isterler. Din eğitiminin hedefinde de, insanların dini kurallarına uyarak dünya ve ahirette mutlu olmaları vardır. Bu hedeften yola çıkarak Din Eğitim Programı'nın amaçları incelendiğinde örgün eğitim kurumlarında din eğitim dersiyle sorumluluk, dürüstlük, kul hakkına riayet gibi ahlaki kuralların bireye kazandırılmasının amaç edinildiği görülmektedir. Bu doğrultuda yapılması gereken, belirlenen amaçlara uygun olarak, din derslerinin çocuklarımıza, gençlerimize yararlı olabilecek şekilde nasıl işlenebileceği yöntemlerini araştırmak olmalıdır. Doğru ve güvenilir bir din eğitimi bilgisi ile ergenlerin yaşayabilecekleri sıkıntıları sorunsuz bir şekilde geçirmelerine yardımcı olmak din eğitimcilerinin vazifeleri arasındadır.

Bu çalışma, ergenlerin hayatı pozitif olarak anlamlandırma noktasında din eğitiminin gerekliliği üzerinedir.

Giriş bölümünde; araştırma konusu genel hatlarıyla tanıtılmış, araştırmanın amacı, önemi, yöntemi, problem durumu, hipotezler, sınırlılıklar ve tanımlar üzerinde durulmuştur.

Birinci bölümde, ergenlik tanımları, dönemin fiziksel ve duygusal özellikleri; ergenlik sorunları, ergenin hayatına etki eden aile tipleri üzerinde durulmuştur.

Ergenlerde yoğun bir şekilde yaşanan özgürlük duygusu ile ergenin hayatındaki etkisi konuları incelenmiştir.

İkinci bölümde, anlam arayışının mahiyeti, ergenlerde hayata anlam vermede din eğitiminin katkısı, hayata anlam vermede psiko-sosyal ve sosyo-ekonomik faktörler, ergenin hayatında anlam duygusu, ergen ve din ve ergenlerde kimlik konuları işlenmiştir.

Üçüncü bölüm, Düzce Ömer Seyfettin Akdoğan Kız Anadolu İmam Hatip Lisesinde 20, Düzce Tefvik İleri Anadolu İmam Hatip Lisesinde 20 erkek öğrenci ile gerçekleştirilen mülakat sonuçları ve yorumlarından oluşmaktadır.

Tez Danışmanım Sayın Doç. Dr. Macid YILMAZ Bey'e, savunmamda bulunan Sayın Prof Dr. Şuayp ÖZDEMİR Bey'e, tezimi çok titiz okuyarak ilmi araştırmamda büyük katkısı olan Sayın Dr. Öğr. Üyesi İrfan SEVİNÇ Bey'e, tez yazımında teknik destekleri için Öğretim görevlisi Ceyhun ÜNLÜER ve Arş. Görevlisi Mustafa ERZEN Beylere, maddi manevi desteklerinden dolayı Birol KENDİR Bey'e ayrıca kardeşim Sinan'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmamı, hayatımın en değerlileri anne-babam ve kardeşlerime ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	viii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1
1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	1
2. ARAŞTIRMANIN AMACI	2
3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	3
4. ARAŞTIRMANIN METODU	3
4.1. Araştırmanın Yöntemi	3
4.2. Araştırmanın Deseni	3
4.3. Kapsam ve Sınırlılıklar	4
4.4. Evren ve Örneklemi	4
4.5. Veri Toplanması ve Analizi	4
5. HİPOTEZLER	5
6. UYGULAMA	5
7. TEMEL KAVRAMLAR	5
BİRİNCİ BÖLÜM	
ERGENLİK	
1.1. ERGENLİK TANIMLARI	7
1.2. ERGENLİK DÖNEMİ ÖZELLİKLERİ	8
1.2.1. Ergenlik Dönemi Fiziksel Özellikleri	8

1.2.2. Ergenlik Dönemi Ruhsal Özellikleri.....	9
1.3. ERGENLİK EVRELERİ	12
1.4. ERGENLİK SORUNLARI.....	12
1.4.1. Model Arayışı Sorunu.....	13
1.4.2. İletişim Sorunu.....	14
1.4.3. Gelecek Kaygısı	15
1.4.4. Sosyal Medyanın Olumsuz Etkileri	15
1.4.5. Kitap Okuma Alışkanlığının Kazanılamaması	16
1.4.6. Sınırsız Özgürlük Sorunu.....	16
1.4.7. Sevgi Eksikliği Sorunu	18
1.4.8. Boş Zamanlarını Değerlendirmek İçin Yeterli İmkânlarının Olmaması	18
1.4.9. Aile İçindeki Sorunlar.....	19
1.4.10. Ders Başarısızlığı Sorunu	20
1.5. ERGENİN HAYATINA ETKİ EDEN ANNE BABA TUTUMLARI.....	20
1.5.1.Eşitlikçi ve Demokratik Anne-Baba Tutumu	20
1.5.2. Aşırı Koruyucu ve Müdahaleci Anne-Baba Tutumu	21
1.5.3. Aşırı Otoriter ve Baskıcı Anne-Baba Tutumu	21

İKİNCİ BÖLÜM

ERGENİN HAYATINDA ANLAM DUYGUSU VE DİN EĞİTİMİ

2.1. BİREYDE ANLAM DUYGUSU	23
2.1.1. Anlam Arayışı.....	23
2.1.2. Ergenlerde Anlam Arayışı	25
2.1.3. Hayata Anlam Verme	26
2.2. EĞİTİM	33
2.2.1. Eğitim Kavramı.....	33
2.3. DİN EĞİTİMİ	33
2.3.1. Din Kavramı	33

2.3.2. Dinin Ergenlerin Hayatına Etkileri	34
2.3.3. Ergenin Hayatında Din Eğitimi Gerekliliği Kılan Sebepler	35
2.3.4. Dinin Ergene Kazandırdıkları	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MÜLAKAT SORULARI, SONUÇLARI VE DEĞERLENDİRME

3.1. MÜLAKATA İLİŞKİN BULGULAR	38
3.2. TABLOLAR VE DEĞERLENDİRMESİ	39
SONUÇ	50
ÖNERİLER	52
KAYNAKÇA	54
EKLER	57
EK-1 MÜLAKAT SORULARI	57

TABLolar DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 3.1. Öğrencilerin Hayatın Anlamına İlişkin Görüşleri.....	39
Tablo 3.2. Dini İnanç ve Değerlerin Öğrencilerin Hayatlarına Kattığı Anlama İlişkin Görüşleri	41
Tablo 3.3. Öğrencilerin Hayatlarında Örnek Aldıkları Kişilerin Hangi Yönünü Örnek Aldıklarına İlişkin Görüşleri	43
Tablo 3.4. Öğrencilerin Dini Yaşamının Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkilerine İlişkin Görüşleri	45
Tablo 3.5. Öğrencileri Hayata Bağlayan Amaç ve Hedeflere İlişkin Görüşleri	46
Tablo 3.6. Öğrencilerin Kişilerle ilişkilerinde Sevginin Ne Anlam İfade Ettiğine İlişkin Görüşleri	48

KISALTMALAR

agt.	: Adı geçen tez
Bk.	: Bakınız
cc.	: Celle celalühü
çev.	: Çeviren
DEM.	: Değerler Eğitimi Merkezi
Der.	: Derleyen
EBDK	: Eğitimde Birlik Derneği Kaynakları
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
İHL	: İmam Hatip Lisesi
MÜİV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı
sav.	: Sallallahu aleyhi ve sellem
s.	: Sayfa
sy.	: Sayı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TV.	: Televizyon
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
vs.	: Vesaire
yay.	: Yayınları

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Ergenlik dönemi, insan hayatının belirleyici bir aşamasını kapsamaktadır. Verimli olduğu kadar bir o kadar da stresli, hayatın basamakları arasında mücadelelerle geçirilen, öğretmen, ebeveyn ve pedagogların önemle üzerinde durdukları bir süreci ifade etmektedir. Ergenlik dönemindeki fiziksel ve ruhsal değişimler, ergenlerin ruh yapısına bağlı olarak görülen ani değişikliklere, ani değişiklikler de ergenlerin insanlarla olan ilişkilerine yansımaktadır.¹

Ergen, etrafındaki kişileri model alma, kişilik ve kimlik oluşturma, fiziksel ve ruhsal sorunlar, aile içi sorunları, insanlarla iletişim sorunu, medya ve televizyonun olumsuz etkileri, gelecek kaygısı, eğitim, sevgi eksikliği sorunu ve özgürlük sorunu gibi birçok sorunla baş etmek zorundadır. Bu sorunların üstesinden gelebilmek ve toplum içinde yer edinebilmek; kimliğini oluşturmak ve toplumsal ilişkilerinde başarılı olabilmek için, etrafındaki kişilere benzemeye çalışır. Doğru bir kimlik ve kişilik oluşumunda anne, baba ve eğitimcilerin yardımı önemlidir.

Ergenlere yardımcı olabilmek için onlarla iyi bir iletişim kurmak gereklidir. Ergenlerle iletişim kurabilmek ise onları dinlemekle mümkün olur. Onları bir insan olarak görüp saygı ve sevgi gösterilmesi kendilerine değer verildiğini hissettirir. Yapmak istedikleri konularda onlara destek olunması, onlarla iletişimi kolaylaştırır. Ergenlik çağına ait biyolojik ve ruhsal değişimler ergenin davranışlarına yansımaktadır. Bu değişimlerin ergenler için stresli bir duruma yol açtığının bilinmesi ve ona göre anlayışla davranılması da ergenlerle iletişimin daha güzel olması sonucunu doğurur.²

Ergenlerle iyi geçinmek için, yapmaları gereken sorumlulukları konusunda ikna edilmeleri gerekmektedir. Çünkü ergenlerin geneli yaptıkları işin anlamlı olmasına özen gösterirler. O yüzden hayatlarında ve yaptıkları işlerde anlam ararlar. Hayatı anlamlandırma hususunda anlam arayışına girerler. Zihinlerindeki birçok soruya yanıt

---

¹ Bk. Atalay Yörükoğlu, *Gençlik Çağı ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar* (İstanbul: Özgür Yayıncılık, 2007), 38-39.

² Haluk Yavuzer, *Anne-Baba Tutumları* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2010) 17.

bulmak isterler. Bu sorular çoğunlukla metafizik aleme ait, yaratılış ve sebepleri, kabir ve ahiret, kader, vb. konulardır. Açıklayıcı bilgileri din verebilmektedir. Bu sebeple doğru ve sağlıklı bir din eğitimi ergenin ikna olması için gerekmektedir.

Bu bağlamda araştırmamızın problemi, “ergenlerin hayatı anlamlandırmasında din eğitiminin katkısı nedir?” şeklindedir. Bu problemten yola çıkılarak alt problemler şöyle belirlenmiştir:

1. Ergenlerin hayata yükledikleri anlam nedir?
2. Ergenlerin hayatlarında rol-model olarak gördüğü kişilerin kişiliklerine olan katkısı nedir?
3. Dinin kurallarına uymanın ergen ruh sağlığı üzerinde ve rol model oluşturmasındaki etkisi nedir?
4. Ergenleri hayata bağlayan amaç ve hedefleri nelerdir?
5. Sevgi, ergen birey için, insanlarla ilişkilerinde ne anlam ifade eder ve ergen üzerindeki etkisi nedir? Sorularına cevap aranmaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın problemi, ergenlerin hayatı anlamlandırmasında din eğitiminin ergenlerin hayatı anlamlandırmaları üzerinde etkili olup olmadığının ortaya çıkarılmasına yöneliktir. Dolayısıyla hazırlanan uygulamanın amacı öncelikle, ergenlerde hayatın anlamı kavramını açıklayarak, ergenin anlamlı bir hayat sürmesinde din eğitiminin nasıl bir fonksiyon ifa ettiğini ortaya koymaktır.

Araştırmanın alt amaçları olarak:

1. Ergenlerin hayatını nelerin anlamlı kıldığı,
2. Dini inancın ergenlerin hayatındaki etkileri,
3. Ergenlerin hayatlarında kendilerine kimleri örnek aldıkları,
4. Dinin emirlerine uymanın ergenin ruh sağlığı üzerindeki etkileri,
5. Ergenin hayatında yapmayı amaçladığı bir hedefinin olup olmadığı,
6. Ergen için sevginin insanlarla ilişkilerinde etkisi konuları tespit edilmeye çalışılmıştır.

3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Ergenler sosyal bir ortamda hayatını devam ettirirler. Hayatını devam ettirirken karşılaştığı her durumda bir anlam ararlar. Onların bu anlam arayışı sorularına ikna edici cevap buluncaya kadar devam eder. Özellikle metafizik âleme ait olan yaratılış, ölüm ve ahiret âlemi vb. konularda ikna edici cevapları en çok din ve dini hayatta bulurlar. Dolayısıyla günümüzde ergenlerin aşmaya çalıştığı birçok sorunun varlığı ve anlamlı bir hayat yaşama amacının ele alınması ve ergenlerle bu konuda yüz yüze görüşmeler yapılması bu tezin önemini ortaya koymaktadır.

Ergenler, kimliklerini oluşturma safhasında sürekli bir merak içindedirler. Sorularına tatminkâr cevap ararlar. Bu esnada din eğitiminin vermiş olduğu cevapların doğru ve güvenilir olması önemlidir. Ayrıca sağlıklı bir kimliğin oluşmasında da din eğitiminin çok büyük etkisi vardır.

4. ARAŞTIRMANIN METODU

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, deseni, kapsam ve sınırlılıkları, evren ve örnekleme, veri toplama hakkında bilgi verilecektir.

4.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma şu şekilde tarif edilmektedir: “Saptanan problemlere güvenilir çözümler aramak amacı ile planlı ve sistemli olarak verilerin toplanması, çözümlenmesi, yorumlanarak değerlendirilmesi ve rapor edilme sürecidir.”³

4.2. Araştırmanın Deseni

Din eğitiminin ergenlerin hayatı anlamlı kılmasında etkisini konu alan bu araştırmada, konuyla ilgili daha önce yazılmış kitap, ansiklopedi, makale vb. taranmıştır. Böylece kaynaklar araştırılıp elde edilen bilgilerle değerlendirme yapılarak bir sonuca ulaşılmak istenmiştir. Dolayısıyla araştırmada tarama modeli kullanılmıştır.

---

³ H.Hüseyin Aksoy, *Nitel Araştırma Teknikleri Eğitimde Araştırma Yöntemleri* (Ankara: ‘y.e.y’,2005),1.

“Tarama modelleri, mevcutta ya da geçmişte var olan bir durumu olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır.”⁴

4.3. Kapsam ve Sınırlılıklar

Araştırma zaman açısından 2018-2019 eğitim öğretim dönemi ile sınırlandırılmıştır. Araştırma yer olarak Düzce İli ile sınırlıdır. Araştırmaya katkı sağlayan okullarımız Düzce Ömer Seyfettin Akdoğan Kız Anadolu İHL ve Düzce Tevfik İleri Anadolu İHL’dir. Araştırma ergenlik döneminde hayatı anlamlandırmada din eğitiminin etkisini incelemektedir. Bu nedenle 9.10.11 ve 12. Sınıflarındaki 20 erkek ve 20 kız toplamda 40 öğrenci ile mülakat yapılmıştır.

4.4. Evren ve Örneklemi

Ergenlerin hayatı anlamlandırmasında din eğitiminin etkisini sorgulayan bu araştırmanın evreni Düzce ili olarak tespit edilerek sınırlandırılmıştır Örneklemi ise Düzce Ömer Seyfettin Akdoğan Kız İmam Hatip Lisesi ile Tevfik İleri Anadolu İmam Hatip Lisesi oluşturmaktadır.

4.5. Veri Toplanması ve Analizi

4.5.1. Veri Toplama Araçları:

Veri toplama aracı olarak birinci elden veri toplama teknikleri içinde yer alan görüşme tekniği (yarı yapılandırılmış mülakat) uygulanmıştır. Veri toplama araçları tez konusuna uygun bir şekilde danışman onayı ile hazırlanmıştır. Öğrencilerle mülakat zamanının kısıtlı olmasından dolayı hazırlanmış olan sorulara cevaplar, öğrencilerden yazılı olarak alınmıştır. Aynı zamanda literatür taramasına yer verilmiştir.

---

⁴ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2011),77.

4.5.2. Verilerin Toplanması ve Analizi:

Nitel veri olarak hazırlanan çalışma okul idaresinin izni ile öğrencilere toplu olarak uygulanmıştır. Elde edilen veriler betimsel ve içerik analizi ile tablolara aktarılıp yorumlanmıştır.

5. HİPOTEZLER

1. Mevcut Din Eğitimi ergenlerin hayatı anlamlandırmaları konusunda etkilidir.
2. Ergenler hayatı anlamlandırmakta zorlanmaktadırlar.
3. Dini inançlar ergenin hayatında bir amaç ve hedefin olmasında etkili olmaktadır.
4. Hayatı anlamlandırmada ve rol-model ilişkisinin oluşmasında, ergenlerin örnek aldıkları kişiler etkilidir.
5. Dini hayat, ergenin ruh yapısını olumlu yönde etkiler ve sorunların çözümünde kolaylık sağlar.
6. Ergenlerin hayata anlam vermelerinde amaç ve hedefleri etkilidir.
7. İnsanlarla ilişkilerde ergenlerin hayatında sevgi pozitif yönde etkide bulunmaktadır.

6. UYGULAMA

Bu araştırma-uygulama, 2019 yılında Düzce İli merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Ömer Seyfettin Akdoğan Kız Anadolu İHL ve Düzce Tefvik İleri Anadolu İHL'nde öğrenim görmekte olan 20 kız ve 20 erkek öğrenci ile mülakat yapılarak oluşturulmuştur. Araştırma esnasında herhangi bir sorunla karşılaşılmamıştır.

7. TEMEL KAVRAMLAR

Bu başlık altında çalışmanın içerisinde geçen anlam, hayatın anlamı, din ve din eğitimi, ergen, ergenlik, kimlik ve kişilik kelimelerinin anlamları belirtilecektir.

Anlam : “Bir kelimededen, bir sözden, bir davranış veya olgudan anlaşılan şey, bunların hatırlattığı düşünce veya nesne, mana.”⁵

“Tabii kanunların yürürlükte olduğu dünyada insanlığın oynamak zorunda olduğu roller ile karşılaşılan sorunlar önünde ortaya konan psikolojik ve sosyal çabalar bütünüdür.”⁶

Din: “1.Yaygın anlamda inanç sisteminde kutsala, metafizik değerlere veya tanrı fikrine yer veren ve inananlara bir yaşam biçimi öngören sistem. 2. Kur’an’da ise din terimi kanun, hüküm ve hesap günü gibi anlamlarda da kullanılmakla birlikte, asıl itibarıyla insanın tercih ettiği yaşam biçimi veya hayat tarzını ifade eder.”⁷

Ergen: “Bireyde gözlenebilen hızlı ve sürekli bir gelişme evresidir.”⁸

Kimlik: “Kimlik (identity). Bir bireyin "ben kimim?" ve "ne olacağım?" sorularına verdiği yanıtların tümü; süreklilik ve aynılık bilinci. Kimlik, bir insanın dünyada bir yer alma duygusudur.”⁹

Kişilik : “Bir kişinin fiziksel ve sosyal ortamıyla etkileşme tarzını tanımlayan, düşünce duygu ve davranışın ayırt edici ve karakteristik örüntüleridir.”¹⁰

Eğitim :“Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istedik değişme meydana getirme sürecidir.”¹¹

Din Eğitimi: “Dini dogmaların ve ritüellerin öğretimi anlamına gelir.”¹²

---

⁵ *Türkçe Sözlük* (Ankara: Türk Dil Kurumu, 2005), “Anlam” md., 101.

⁶ Abdülkerim Bahadır, *İnsanın Anlam Arayışı ve Din* (İstanbul: İnsan Yayınları,2018),17.

⁷ Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü* (Konya: Vadi Yayınları, 1998), 96.

⁸ Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi* (İstanbul: Remzi Kitapevi, 1996), 277.

⁹ Bekir Onur, *Gelişim Psikolojisi* (Ankara: İmge Kitabevi,1995), 519-520.

¹⁰ Rıtal L. Atkinson, *Psikolojiye Giriş*, çev. Yavuz Alogon (Ankara: Arkadaş Yayınevi, 2014), 433.

¹¹ Selahattin Ertürk, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1988, sy: 3, s. 11-16.

¹² Zeki Salih Zengin *Din Eğitimi* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2013), 59.

BİRİNCİ BÖLÜM

ERGENLİK

1.1. ERGENLİK TANIMLARI

Ergenlik dönemi, biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir gelişmenin olduğu, çocukluktan yetişkenliğe geçiş dönemidir.¹³

Ergenliği James Adams, çocuğun fizyolojik ve ruhi yönden büyümeye başladığı, toplumun da çocuğa görevler yüklediği dönem olarak tarif etmektedir. Ayrıca Adams, ergenliği yaşla tanımlamanın bir yararının olmadığını ve bu dönemin olgunlaşma ile ilgili olduğunu söyler ve dönemin ömür boyu sürebileceğini ilave eder.¹⁴

Atalay Yörükoğlu, gençliği “çocuklukla erişkinlik arasında yer alan gelişme, ruhsal olgunlaşmaya başlama dönemi” olarak tanımlar. Bu çağa Batı dillerinde büyüme anlamına gelen “adolescence” adı verilir.¹⁵

Fransız psikiyatrist Dolto, ergenliği ikinci doğum olarak tanımlar. “Doğum, fetüs halinden bebekliğe geçişi, ergenlik de çocukluktan yetişkinliğe geçişi ifade eder” der. Modern ergenlik psikolojisinin babası olan G.Stanley Hall de ergenliği “fırtınalı ve stresli bir dönem” olarak betimler.¹⁶

Adnan Kulaksızoğlu, gençlik kelimesinin ergenlik yerine kullanılabileceğini söylemektedir. Millî Eğitim Bakanlığı'na göre gençlik, “buluş çağına erme sebebi ile biyo-psikolojik bakımdan çocukluğun sonu ile toplum hayatında sorumluluk alma dönemi olan çocukluk ve genç yetişkinlik arasında kalan 12-24 yaşları arasındaki gruptur.”¹⁷

---

¹³ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, 277.

¹⁴ James Adams, *Ergenliği Anlamak*, haz. Bekir Onur (Ankara: İmge Kitapevi Yayınları, 1995), 16.

¹⁵ Atalay Yörükoğlu, *Gençlik Çağı ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar* (İstanbul: Özgür Yayıncılık, 1993), 13.

¹⁶ Bekir Onur, *Çocuk ve Ergen Gelişimi* (Ankara: İmge Kitabevi, 1993), 404.

¹⁷ Adnan Kulaksızoğlu, *Ergenlik Psikolojisi* (İstanbul: Remzi Kitapevi, 2000), 33.

1.2. ERGENLİK DÖNEMİ ÖZELLİKLERİ

Ergenlik dönemi fiziksel, sosyal, psikolojik ve bilişsel pek çok yönden farklı özellikleri olan ve en yoğun değişimlerin yaşandığı gelişim çağlarından biridir. Ergenlerin fiziksel ve ruhsal özellikleri şu şekilde açıklanmaktadır:

1.2.1. Ergenlik Dönemi Fiziksel Özellikleri

Ergenlik dönemi buluğa ermekle başlar. Cinsiyet salgı bezlerinin hormon üretmesi, buluğ çağının girmesinin işaretidir. Ergenlik dönemi kızlarda ve erkeklerde farklı zamanlarda gelişir. Ergenlik yaşı her çocukta farklı olur. Kızlar erkeklere göre yaklaşık 1,5-2 yıl önce buluğa girerler. Ülkemizde genellikle kızlar 11-15, erkekler 13-15 civarında buluğa girerler. Beslenme ve iklim şartları ergenlik yaşında farklılıklar oluşturur. Büyüme tüm bedende değişik hızla gelişir. Önce eller ve ayaklar sonra kollar ve bacaklar ardından önce burun ve çene büyür. Vücut organlarında büyümelerle birlikte bazı bölgelerde kıllanma olur. Erkeklerde sakal ve bıyıklar çıkmaya başlar. Seslerinde kalınlaşma oluşur. Ergenlerin yüzlerinde sivilce çıkar. Ergenlik sivilceleri ergenliğe özgü belki de tek hastalıktır.¹⁸

Ergenlik döneminde ergenlerde boy ve kilo artışı hızlı bir şekilde gerçekleşir. Erkeklerle kızların vücut yapılarında, boy ve kilo gibi, farklılıklar görülür. Erkeklerde boy artış hızı, kızlara göre biraz daha fazladır. Erkeklerin boylarının uzaması ortalama 17,5 yaşına kadar % 98 'ine ulaşır ve bu uzama 20'li yaşların sonuna kadar devam eder. Kızlarda boy artışının en fazla olduğu yaş, ortalama 15 yaş civarındadır. Kilo artışının en fazla olduğu zaman boy uzamasından 6 ay kadar sonradır. Erkeklerde bu süre, büyümenin en üst sınıra ulaşmasından yaklaşık 3 ay kadar sonradır.¹⁹

Ergenlerin bedenlerindeki hızlı gelişime bağlı olarak vücut koordinasyonunda yetersizlik, psikomotor becerilerinde acemilikler olur. Sofrada elindeki tabak, bardak vb. şeyleri düşürme gibi hareketlerde bulunabilirler. Bu konuda büyüklerinin bilinçli olması ve ergene bu konuda olumsuz, suçlayıcı davranışta bulunmaması gerekmektedir.

---

¹⁸ Yörükoğlu, *Gençlik Çağı ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar*, 33-34. Ayrıca bk. Kulaksızoğlu, *Ergenlik Psikolojisi*, 40-41.

¹⁹ Adams, *Ergenliği Anlamak*, 98-99; Ayrıca bk. Mary j. Gander, Harry ve W.Gardiner, *Çocuk Ergen Gelişimi*, haz. Bekir Onur (Ankara: İmge Kitapevi, 1993), 410-411; Kulaksızoğlu, *Ergenlik Psikolojisi*, 39.

Kızlara göre erkeklerin kalp ve akciğeri daha büyüktür. Bu durum erkeklerin kızlara göre daha kuvvetli ve daha hızlı olmasına sebep olur.²⁰

1.2.2. Ergenlik Dönemi Ruhsal Özellikleri

Ergenlik dönemi “gence hiçbir şey anlatamadığımız için, anlatma çabasının yoğun olarak sürdürüldüğü bir dönem” şeklinde açıklanabilir. Dengeli ve düzenli uzun bir davranış döneminden sonra ergen, düzensiz ve dengesiz evre olan “ergenlik dönemi”nde bazı çelişkiler yaşar. Yalnız kalma isteğinin yanında bir gruba dahil olma özlemi, yetişkinle çatışması ama ona sığınması; gelecek endişesiyle birlikte gelecek için hırsla çalışması bu evrenin belirgin çelişkili duygularından sayılabilir.²¹

Yavuzer, ergenlerin tıpkı yaşamın başlangıcındaki bebekler gibi kırılgan ve dayanıksız olduklarını belirtir ve onları kabuk değiştiren istakozlara benzetir. İstakozlar bu dönemde kabukları yumuşak olduğu için zayıf ve savunmasızdırlar. Eğer yaralanırlarsa bu yaranın izini tüm yaşamları boyunca taşırlar. Öyleyse ergenlik, bireyin zayıf ve savunmasız olduğu tehlikeli bir dönemdir.²²

Ergenlerin vücutlarında biyolojik ve cinsel yönden meydana gelen değişiklikler buluş çağında hormonlarında salgıların oluşması, ergenlerin duygularının ve hareketlerinin de değişmesine sebep olacaktır. Ergenlik dönemi duyguları, birbirlerine genellikle benzer özellik gösterir. Ergenler arasında duyguların farklı olduğu durumlar, yaş ve olaylara bakış açısına göre değişir. Çocukluk ve ergenlik dönemlerindeki fark da çocukların duygularını açıkça ifade etmeleri, ergenlerin ise duygularını gizlemeleridir. Ergenlerde cinsiyet farklılığı, tepkilerin de farklı olmasına sebep olur. Kızlar erkeklere göre daha erken olgunlaştıklarından davranışlarında da erkeklere göre daha olgun olurlar. Bu genellikle böyle olmakla birlikte, karakter, çevre, yetiştirme tarzı gibi etkenlerin ergende değişik davranış sergilemesine sebep olması kaçınılmazdır.²³

Dengeli ve uyumlu ilkokul çocuğunun yerine kuruntulu, tedirgin ve tepki gösteren bir ergen gelir. Duyguları anlık değişir. Sinirlenme, üzülmeye ve sevinme duygularını ne zaman göstereceği kestirilemez. İsteklerinde artış olup ders başarılarında azalma olur. Konan yasaklar onun için saçma gelebilir, bu sebeple onları tatmin etmek

²⁰ Nuray Senemoğlu, *Gelişim Öğrenme ve Öğretim* (Ankara: ‘y.e.y’, 1997), 36.

²¹ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, 284.

²² Haluk Yavuzer, *Gençleri Anlamak* (İstanbul: Remzi Kitapevi, 2005), 20.

²³ Adnan Kulaksızoğlu, *Ergenlik Psikolojisi*, 66.

de zor olabilir. Anne babasına tepkiler artar ve ters cevap verirler. Kendisine çocuk gibi davranılmasından yakınır. Evde durmak istemez, eve geç gelir, gece sokağa çıkmak isterler. Giyim kuşamlarında gösteriş ve süse önem verirler. Ayna karşısında, özellikle kızlar, zaman geçirmeyi severler. Boy ve kilolarına dikkat eder, yüzdeki sivilceleri sorun edinirler. Erkekler günün modasına göre saçlarını uzatır veya kestirirler. Kız ve erkekler birbirleriyle ilgilenmeye başlarlar. Odalarında yalnız kalmak ister, kardeşleriyle iyi geçinemezler. Odalarının duvarlarına hayran olduğu kişilerin resimlerini asarlar. Özel eşyalarının karıştırılmasına çok sinirlenirler. Arkadaşları ile uzun uzun ve gizli telefon görüşmeleri yaparlar.²⁴

Ergenlik döneminin temel özelliklerinden biri de güvensizliktir. Bu güvensizlik, ya çekingenliğe veya dikkat çekmek için uğraşlara sebep olabilir. Çünkü başkalarının kendisi hakkında ne düşündüğü ergen için çok önemlidir. Vücudundaki değişikliklerin onun için kabullenmesi gereken bir durumdur. Başkaları tarafından gelen olumsuz eleştiriler onu çok etkileyecek ve mutsuz olmasına sebep olacaktır. Kendilerini akranları ile karşılaştırırlar. Başarısızlık durumunda içlerine çekilirler. Bu tür durumlar gencin dengesiz davranmasına sebep olur. Mesela bir gün neşeliyken ertesi gün mutsuz olabilmektedirler.²⁵

Ergenlik döneminin olumsuz yönlerinin yanında olumlu yönleri de vardır. Örneğin; Ergen derslerinde başarılı olup kendini kanıtlamak ister. İlgi alanı genişler, toplumsal olaylara ilgisi artar. Sentez ve analiz becerisi gelişir. İnsanları gözlemler, davranışlardan kendisine ders çıkarmaya çalışır. Haksızlıklar karşısında durur. Kendisini savunur. Doğruluk, düzen, eşitlik ergen için çok önemli kavramlardır.²⁶

---

²⁴ Yörükoğlu, *Gençlik Çağı ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar*, 38-39.

²⁵ Haluk, Yavuzer, *Ana-Baba ve Çocuk* (İstanbul: Remzi Kitapevi,1993), 246.

²⁶ Yörükoğlu, *Gençlik Çağı ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar*, 38-39.

Ergenlerde görülen davranış ve tutumlar Adnan Kulaksızoğlu'nun *Ergenlik Psikolojisi* adlı kitabında şu şekilde maddeleştirmiştir.²⁷

Duygularda Yoğunluk:

Ergen duygularında bir artış görülmekle beraber, öfke, sevinç, üzüntü, korku, mutluluk gibi duyguları coşkulu bir şekilde yaşar ve bu duygularını ifade etmek ister. Duygularını, büyüklerine şiir yoluyla anlatmaya çalışır. Ergen düşüncesini ve isteklerini şiirleriyle belirtir. Müzik de ergenin kendini bir başka ifade ediş tarzıdır. Müzikle ergen sıkıntılarından uzaklaştığını düşünür.

Âşık Olma: Ergenlik çağları karşı cinse ilginin arttığı yaşlardır. Henüz kimliği oturmamış ergen, özellikle ailesinde göremediği sevgi ve ilgiyi karşı cinsle tamamlamak ister. Burada arkadaş çevresinin etkisi de çok fazladır. Öyle ki arkadaşlar arasında sevgilisi olmayan ergene farklı gözle bakılır. Toplum içerisinde aşağılık duygusuna kapılmak istemeyenler kendilerine bir sevgili bulurlar. Ergen, beğenilme isteğini böylelikle tatmin etmeye çalışır.

Hayal Kurma: Hayalleri genellikle karşı cinse yöneliktir. İleriye dönük üniversite ve iş hayalleri de vardır. Hayal kurma için zaman ve mekân fark etmez. Yolda yürürken olabileceği gibi ders dinlerken de hayal kurabilirler. Yaratıcı düşünce için hayal kurma aslında faydalıdır.

Yalnız Kalma İsteği: İnsan kimi zaman yalnız kalmak ister. Özellikle bu istek buluş çağında daha ön plandadır. Kendine ait bir odanın bir yerin olması önemli bir ihtiyaçtır.

Çalışmaya Karşı İsteksizlik: Vücut yapılarındaki büyüme ve değişikliklere bağlı olarak ergenin çalışmaya karşı isteksiz olduğu dönemleri vardır. Çabuk yorulması vücut enerjisini büyüme için harcadığı şeklinde açıklanır. 7. ve 9. sınıflarında ders başarılarının düşüklüğü bu sebebe bağlanır.

Çabuk Heyecanlanma: Ergenin, yeni ortamlarda heyecanlanması ve bu heyecanın yüz kızarması şeklinde görülmesi kızmasına sebep olabilir. Duygularının kontrolü eğitimle veya olgunlaşma ile sağlanabilir.

---

²⁷ Kulaksızoğlu, *Ergenlik Psikolojisi*, 67-68.

1.3. ERGENLİK EVRELERİ

İnsan, doğum ile ölüm arasında farklı dönemlerden geçmektedir. Bu dönemler kişinin genleri, aile ve çevre yapısı, yaşadığı yerin iklim özellikleri gibi birçok etkene göre farklılık göstermektedir. İnsan hayatı çocukluk, gençlik, yetişkinlik, orta yaşlılık, yaşlılık, ihtiyarlık olmak üzere altı devreye ayrılabilir. Bu evreler genellikle belirli olarak ilerler. Bir aşama gerçekleşmeden diğerine atlanılmaz.²⁸ Genellikle ilk ergenlik belirtileriyle başlayan ergenlik dönemi, büyümenin durmasına kadar sürer. UNESCO ergenlik dönemi olarak 12-24 yaş dilimlerini kabul etmiştir. 12-15 yaş arası ilk ergenlik, 15-21 arası asıl ergenlik, 21-25 yaş arası da uzanmış ergenlik olarak bilinir.²⁹

12-15 yaş dönemi uzmanların çoğunluğuna göre olumsuz bir dönem olarak nitelendirilir. 16-21 yaşları arasındaki dönem ise olumluluk dönemi kabul edilmektedir.³⁰

1.4. ERGENLİK SORUNLARI

Çocukluğun ilk yıllarından itibaren bir anlam arayışı içine girildiği görülmektedir. Bu henüz bebekken el yordamıyla bir arayıştır. Çocukluk yıllarında bu arayış kimlik arayışına dönüşür. Ergenlik döneminde dışa açılmalar başlar. Sosyal çevresinin ve etrafında arkadaş sayısının artmasıyla birlikte yaşantı ve deneyimleri değerlendirip kimlik oluşturma arayışı devam eder. Ergen, bu arayış sırasında birçok sorunla baş etmek zorundadır. Yeni arkadaşlarla birlikte, dışarıda yaşanabilecek tehlikeler baş gösterebilir. Özentisi, arkadaş teşviki, ilgisizlikten kaynaklanan boşluklar ergeni sigara, içki, kumar vb. kötü alışkanlıklara itebilir.³¹

Ergenlik sorunlarını farklı kaynaklardan yaralanarak şu şekilde maddeleştirebiliriz:

²⁸ Kulaksızoğlu, *Ergenlik Psikolojisi*, 17.

²⁹ Yörükoğlu, *Gençlik Çağı ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar*, 13; Ayrıca bk. Yavuzer, *Gençleri Anlamak*, 244.

³⁰ Yavuzer, *Ana-Baba ve Çocuk*, 244.

³¹ Alfred Adler, *Yaşamın Anlam ve Amacı*, çev. Kamuran Şipal (İstanbul: Say Yayınları, 2011), 15-16.

1.4.1. Model Arayışı Sorunu

Ergen için model çok önemlidir. Kimlik oluşturmaya başladığı bu dönemde, davranışları bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde çevresindeki insanları gözleme yoluyla öğrenir. Bu konuda ilk açıklamalar Platon ve Aristo'dan gelmiştir. Gözlem yoluyla öğrenmeyi deneysel yolla açıklamaya çalışan ilk kişi de Thorndike' tır. Bu öğrenmede sadece taklit etme yoktur. Olumsuz bir durumla karşılaştığında olumsuz sonuçtan olumlu sonuç çıkarabilir, ancak her zaman doğruyu tutturamayabilir. Bu ve benzeri durumlarda kendisine bir model tayin etmesi en isabetli bir iş olur. Onun için ergen, nasıl bir kişilik olmak istiyorsa öyle bir model arayışına girer.³²

Gençlik dönemi hayranlıkların ve tutkuların yaşandığı bir dönemdir. Televizyon ve sosyal medya model arayışında ergenleri etkisi altına alan etmenlerdendir. Sanatçılar, sporcular, şarkıcılar, siyasetçiler ve film kahramanları onların benzemek istediği kişiler olur. Hayranlık duydukları bu kişiler zamanla farklılaşır yerini bir başkası alır. Aslında beğendiği ve model aldığı her kimseden bir şeyler öğrenir. Kendi kimliğini oluşturmasında öğrendikleri onun için bir öğreti olur.³³

Anne, baba ve öğretmenler farklı zaman dilimlerinde ergen tarafından model alınan kişilerdir. Bu kişiler hayatı anlamlandırma yolunda ergenin düşebileceği hataları bilip, onların gelişmesine katkı sağlamalıdır. Bu durumda ergenler kendi yetenekleri ve önlerine sunulan imkanları kullanarak, yapmaları gereken sorumlulukları başkalarından beklemeden tek başlarına yapabileceklerdir.³⁴

Çocuklukta anne baba çocuk için bir örnektir. Çocuğun gözünde anne baba hata yapmaz güçlü bir kahramandır. İlkokul çağlarında çocuk için örnek, öğretmen olur. Ergenlik döneminde eleştiriler başlar ve anne baba artık hatasız olmaktan çıkar. Gençin beğenmediği, eleştirdiği bir çok konu olur. Çocuklukta çocuk, anne babaya tam olarak benzemeye çalışırken, ergenlikte genç, ebeveynin sadece hoşuna giden yönlerine benzemeye çalışır.³⁵

Gencin aradığı modelin yanlış bir model olmaması için bir yol göstericiye ihtiyaç duyulur. Kur'an-ı Kerim'de " Allah'ın Resul'ünde sizin için Allah'ı ve ahiret

---

³² Senemoğlu, *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*, 221-223.

³³ Yörükoğlu, *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*, 40.

³⁴ Adler, *Yaşamın Anlam ve Amacı*, 25.

³⁵ Selçuk, *Gençlik Dönemi ve Eğitimi*, 335.

gününi umanlar ve Allah'ı çokça ananlar için güzel bir örnek (üsve-i hasene = model şahsiyet) vardır ”³⁶ denilerek yol gösterici modelin kimin olduğu bildirilmiştir.

1.4.2. İletişim Sorunu

Anne babaların, çocukların ihtiyaçlarının ne olduğunu bilmeleri için onlarla iletişim kurmaları gerekir. Doğumla başlayan iletişim fiziksel ve duygusal olarak devam eder. Annesinden meme emmekle yiyecek ihtiyacını karşılayan bebek aynı zamanda duygusal besinini de almaktadır. Böylece anne ile kurulan ilk iletişimle, iletişimin temelleri atılmaktadır. İhtiyaçlarının karşılanması çocukta, kendisine ve çevresine karşı güven duygusu oluşmasına yardımcı olur. Anne babanın, sorumluluk sahibi, insanlarla iyi ilişkiler kuran, yapıcı birey yetiştirebilmeleri ancak onlarla kuracakları sağlıklı iletişime bağlıdır. Başlangıçta annenin ten temasıyla başlayan bu iletişim, çocuğun sosyalleşmesinde babanın etkisiyle devam eder. Babanın çocuğuyla beraberliklerinin fazla olması çocuğun bilişsel gelişimini ve okul başarısını olumlu yönde etkiler. Anne babanın birbirlerine karşı tutumları da çocukların kişisel gelişimlerinde önemli bir yere sahiptir. Ergenlik döneminin az sorunla geçmesinde aile içerisindeki iletişimler önemlidir.³⁷

Anne ile başlayan bu iletişim çocukla iyi kurulduğu takdirde ileride- ergenlik dönemi ve sonrası- ergenin kendine güvenen, başarılı bir birey olmasında etkili olacaktır.³⁸

Ergenlerle iletişim kurabilmesi kendilerine değer verildiğini hissettirir. Yapmak istedikleri konularda onlara destek olunması, onlarla iletişimi kolaylaştırır. Ergenlik çağına ait biyolojik ve ruhsal değişimler ergenin davranışlarına yansımaktadır. Bu değişimlerin ergenler için stresli bir duruma yol açtığının bilinmesi ve ona göre anlayışla davranılması da ergenlerle iletişimin daha güzel olmasına sebep olur.³⁹

---

³⁶ Ahzab 33/21.

³⁷ Yavuzer, *Anne-Baba Tutumları*, 13-14.

³⁸ Adler, *Yaşamın Anlam ve Amacı*, 123.

³⁹ Yavuzer, *Anne-Baba Tutumları*, 17-18,26,27,35.

1.4.3. Gelecek Kaygısı

Eğitim ğretimde kırsal kesimde yetişen gençlerin “eğitimde fırsat eğitliği” ilkesinden yararlanamaması kaliteli bir eğitim görmelerine engel olmaktadır. Okullardaki fiziki problemler, ğretmen eksikliği, yeterli araç gerecin olmaması gençlerin iş konusunda gelecekte kaygı duymasına sebep olmaktadır.⁴⁰

Araştırmalara göre gençlerin en çok sorun ettikleri problem, gelecekte ne yapacakları problemidir. İstedikleri okula gidip gidememe, iş imkânlarının olup olmaması konularında büyük endişe taşımaktadırlar. Yükseköğrenimde eğitim görmek isteyenlerin sayısının her yıl artması, ergenlerde üniversiteye girememe kaygısını artırmaktadır. Hangi üniversiteye gideceği konusunda anne ve babasının baskıları da ergenleri sıkan konulardan biridir.⁴¹

1.4.4. Sosyal Medyanın Olumsuz Etkileri

Kulaksızoğlu, lkemizde TV'nin ergenlere etkisi hakkında detaylı çalışmaların olmadığını söylemekle birlikte, gözlemlere dayalı hususlara dikkat çekilebileceğini de ifade etmektedir.. Batı'da yapılan tahminlere göre ergenler, günde iki ile dört saat TV izlerken, Türkiye'de 1987'de yapılan bir araştırmada, 11 yaşında çocukların günde yaklaşık 3 saat TV izledikleri tespit edilmiştir. Bu durum ergenler arasında farklılık göstermektedir. Bazıları hiç TV seyretmezken, bazılarının da günde dört saatten fazla seyrettiği söylenebilir.⁴²

Modern ağla birlikte gelişen medya, internet ve sosyal ağlar ergenlerin hayatlarında büyük bir yer edinmiştir. Sosyal medyanın en çok ergenleri etkilediği düşünölmektedir. İnternetin hayatımızda sağladığı kolaylıklarla birlikte yanlış kullanılması durumunda problemlere de sebep olabilmektedir. Sahtekârlık, doğru olmayan bilgiler, içeriği uygun olmayan yayınlar gibi hareketler örnek verilebilir. İnternet bağımlılığı da patolojik bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavramla ifade edilmek istenen, bireyin sosyal hayatının akışını bozacak kadar internet kullanmasıdır. Bu bağlamda problemlili internet kullanımı bir tür psikolojik rahatsızlıktır.

---

⁴⁰ Yavuzer, *Gençleri Anlamak*, 11.

⁴¹ Kulaksızoğlu, *Ergenlik Psikolojisi*, 6; ayrıca bk. Yörükoğlu, *Gençlik ağı ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar*, 45.

⁴² Kulaksızoğlu, *Ergenlik Psikolojisi*, 162.

İnternet kullanımının sosyal açıdan oluşturduğu sıkıntılara bakıldığında yalnızlık, bireyin toplumdan uzaklaşması, depresyon, gibi durumlara neden olmaktadır.⁴³

TV, internet vb. sosyal medyanın doğru kullanıldığı takdirde ergen üzerinde olumlu etkileri olduğu gibi yanlış kullanılması sonucu olumsuz etkilerinin olduğu da bilinmektedir. Ergeni etkenlikten, üreticilikten uzaklaştırıp edilgen etmesi, TV, internet ve telefonun vakit kaybına sebep olması ve ergenin vaktini değerlendirememesi, filmlerdeki saldırgan ve müstehcen sahnelerin ergen tarafından seyredilip hayatına uygulama çabası, hayatta benimsenmeyen durumların, filmlerin izlenerek kanıksanır hale gelmesi, ergenlerin TV’de görmüş oldukları ünlüleri kendilerine model almaları, kültürümüze uyup uymadığına bakılmayarak, giyim ve yaşayış tarzlarını onlara uydurmaya çalışmaları gibi olumsuz yönlerinden söz edilebilir.⁴⁴

1.4.5. Kitap Okuma Alışkanlığının Kazanılmaması

Okuma ilgisinin oluşumunda ailenin sosyo-ekonomik durumu ve anne babanın model olmasının önemi büyüktür. Ergenin okuma alışkanlığını kazanabilmesi için öncelikle anne babanın da kitap okuyup ergene örnek olması gerekmektedir. Aile bireylerinin kitap okumadığı bir ortamda ergenin okumasını beklemek tutarlı bir hareket olmaz. Evde kitap okuma saatinin konulması ve uygulanması kitap okuma alışkanlığının kazanılmasında etkilidir. Ayrıca okumadan sonra birlikte okunanlar hakkında mütalaa yapılması, kitap okumanın sevilmesine ve aile fertleri arasında birlikte iş yapılmasına sebep olur.⁴⁵

1.4.6. Sınırsız Özgürlük Sorunu

Özgürlük için farklı tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlardan biri şu şekildedir: “Özgürlük: Hürriyet. İnsanın neyi yapmak isteyip neyi yapmak istemediğine kendi iradesiyle karar vermesi ve kararının gereklerini yerine getirirken başkaları tarafından engellenmemesidir.”⁴⁶

---

⁴³ Hilal Altınay Bor, “Ergenlerde Sosyal Medyaya Yönelik Tutum, Sosyal Medya Kullanımında Gelişmeleri Kaçırma Korkusu ve Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkiler” (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2018), 23-24.

⁴⁴ Kulaksızoğlu, *Ergenlik Psikolojisi*, 163.

⁴⁵ Haluk Yavuzer, *Ana-Baba ve Çocuk* (İstanbul: Remzi Kitabevi,1993), 158.

⁴⁶ Acar, Demir, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, “özgürlük”md.,321.

Ergenlik dönemi insanların özgürlüklerine en çok değer verdikleri çağdır. Ergenliğe atılan adımla birlikte ergen, kendi kararlarını kendisi vermeyi, anne baba nasihati olmaksızın ayakları üzerinde durmayı ister. Yapılan araştırmalara göre ergenler, anne babalarının aşırı müdahaleci, beklentileri çok olan, yeterince özgürlük tanımayan, haksız eleştirilerinden ve kendilerine çocuk gibi müdahale edilmesinden yakınmaktadırlar. “Bana çocuk gibi davranıyorsun”, “Ben artık özgürüm”, sözleri ergenlerin bu dönemde sık söyledikleri sözlerdendir. Bu sözle ergen doğrularının sorgulanmasından, eleştirilmesinden hoşlanmaz. Ona göre o, kendi kararlarını kendisi verebilir. Öte yandan ebeveynin yaşanılmış tecrübeleri ve büyük olmanın getirdiği sorumluluk ve gurur, ergen ile ebeveyni karşı karşıya getirmektedir. Anne baba tarafından konulan bir takım kurallar ergenin özgürlüğünü kısıtladığından bu durum büyüklere asi olmakla sonuçlanabilmektedir.⁴⁷

Çoğu anne baba çocuklarına, hayatlarında yön göstermek adına karışır. Oysaki ileriki yaşlarda ortaya çıkabilecek –kendine güvensizlik, çekingenlik, sosyal hayatta insani ilişkilerinde tereddütler vb.- sorunların kökeninde ebeveynin ergene karşı tutumları yatmaktadır. Aşırı koruyucu anne babalar, çocuklarının birtakım riskler almalarına izin vermiyorsa ve onları araştırıp keşfetmeye, yanlış yaparak doğruları bulmalarına fırsat tanımıyorsa, özgüveni olmayan, sıkılgan, anne babasına bağımlı bir genç yetiştirir. Aşırı hoşgörülü anne baba da sorumsuz ve sınır tanımayan bir genç yetiştirmektedir. Bu konuda kurallar ve hoşgörü arasındaki dengeyi kurabilen ebeveyn doğru karar veren yol gösterendir. Çocukluktan itibaren ergenle sağlıklı iletişim kuran anne baba ergenlik dönemi sorunları ile baş edebilir. Çocuk anne babadan ayrı bir bireydir. Anne babanın basit bir uzantısı değil. O yüzden genci kendi ölçüleri içinde ve kendi dünyasının dışına çıkmadan yetiştirmeye çalışmak büyük bir yanılgıdır. Bu düşünceler içerisinde yetiştirilmeye çalışılan genç, kendisi gibi düşünen akranları ile daha çok birlikte olmayı tercih edecek ve aileden uzaklaşacaktır. Ayrıca ergen toplum içinde kendini en güzel şekilde ifade edebilmek onu hem mutlu edecek hem de güven kazanmasını sağlayacaktır.⁴⁸

---

⁴⁷ Bk. Yavuzer, *Ana-Baba ve Çocuk*, 249.

⁴⁸ Bk. Yavuzer, *Gençleri Anlamak*, 30.

1.4.7. Sevgi Eksikliği Sorunu

Ergenlik döneminin en önemli ihtiyacı, sevme ve sevilme ihtiyacıdır. Sevgi ve ilgi ihtiyacının karşılanması ergenin ruhsal bakımdan sağlıklı olmasının en önemli ön koşuludur. Sevgi ve şefkat görenek sevgi ortamında yetişenler, kendilerine karşı daha güvenli, başkalarına sevgi vermekte daha başarılı ve sevgi sinyallerini alıp insanlarla ilişkileri güzel olanlardır.

Aynı zamanda karşısına çıkan güçlükleri daha çabuk atlattıkları. Anne babanın çocuklarına olan sevgilerini ifade etmeleri, ergenler için bir güven kaynağı oluşturmaktadır. Sevgi duygusunu yeterince alamayan ergen, başkalarından ilgi beklemekte, davranışlarında kimi zaman uyumsuzluklar görülmekte ve dikkatleri üzerinde toplamak istemektedir. Bu duygunun arkasında da değersizlik duygusu yatmaktadır. Anne-babasından sevgi ve ilgi göremeyen ergen, kendisini değersiz hissetmektedir.⁴⁹

Anne babasından yeterli sevgi ve ilgiye göremeyen ergen ayrıca bu ihtiyacını dışarıda kendisine açılan ellerde aramaktadır. Bu konuda genç kızlar, dikkat çekmek için başvurdukları bu yolda istismara uğrayabilmektedir. Sonuçta üzülen ergen çareyi intiharda aramaktadır.⁵⁰

Ergenlere, davranılması gerektiği şekilde davranmak onların sevgilerini kazanmak için yeterli olacaktır. Çünkü ergenlik dönemi ergenin kendisini yaşam için yetiştirmeye çalıştığı dönemdir. Sevilme isteyen anne baba sevgi görece şekilde davranmalıdır. Sevgi olayı tamamen içgüdüselidir. Belli bir yöntemi yoktur. Bu duyguların kendiliğinden ortaya çıkan sebeplerini gözlemleyip sonra da bu sevgi ortamının koşullarını oluşturmaya çalışmalıdır.⁵¹

1.4.8. Boş Zamanlarını Değerlendirmek İçin Yeterli İmkânlarının Olmaması

Ergenin, okul harici bir sosyal faaliyette bulunması hem akranlarıyla diyaloglarının güzelleşmesi hem de sosyalleşmesi için önemlidir. Enerjisini atabilmek

---

⁴⁹ Kulaksızoğlu, *Ergenlik Psikolojisi*, 69.

⁵⁰ Adler, *Yaşamın Anlam ve Amacı*, 176.

⁵¹ Bertrand Russel, *Eğitim Üzerine*, çev: Nail Bezel (Ankara: Say yayınları, 1993), 137, 145.

için sportif faaliyette bulunması ergende olabilecek gerginliğin azalmasına yardımcı olacaktır. Bunun için sosyal-kültürel ve sportif alanların genişletilmesi gerekmektedir.⁵²

1.4.9. Aile İçindeki Sorunlar

Aile içinde sorunlara sebep olabilecek bir sürü etken olabilir. Bunlar: Anne babanın eğitimsiz olması, evlilik hayatlarının mutsuz geçmesi, aralarındaki iletişimsizlik, ergenin sürekli tartışma ve çekişmelere şahit olması, ailede annenin ya da babanın baskın olup diğer tarafın ezilmiş olması, eşlerin birbirlerine yeterince değer vermemesi ve gereken saygıyı göstermemesi gibi sağlıklı aile yaşamını etkileyen birçok sebep vardır. Ebeveynlerden birisinin hasta olması, ailenin ekonomik durumunun iyi olmaması, annenin çalışması ve çocuklarına gereken ilgiyi gösterememesi gibi etkenler ergen davranışlarında olumsuz etkiler yapabilir. Eşler arasındaki huzursuzluk, evliliğin mutlu bir evlilik olmaması ergeni yaşantısında birçok tehlikeyle yüz yüze getirebilir.⁵³

Ergenler, karşı cinsle olan ilişkilerinde ve evlilik hayatı için anne babayı örnek alırlar. Anne babanın birbirlerine olan davranışlarında tutarsızlık varsa gencin ileride kurmayı düşündüğü evlilik hayatında korku ve cesaretsizlik oluşur. Mutsuz aile yargılarını daha sonra değiştiremezlerse evliliğe ilişkin karamsar bir görüş hâkim olup evliliklerin hep mutsuz olacağını düşünerek karşı cinstekilerle ilişki kurmaktan kaçınırlar.⁵⁴

Eşler arasındaki mutsuzluk çocuklarına karşı davranışlara da yansımaktadır. Bunun yanı sıra anne baba arasındaki geçimsizlik, gencin okul başarısı, arkadaşlarıyla olan ilişkilerin niteliği ve mutlu veya mutsuz olması gibi durumlara etki yapmaktadır.⁵⁵

Anne babanın gözünde evlat ne kadar büyüse de hep çocuktur. Kimi zaman anne baba çocuğunun çocuksu davranışları karşısında olgun davranmasını isterken, olgun davranışları karşısında da akranlarının arasına karışmasını ve onlar gibi davranmalarını isterler. Anne babaların bu çelişkili davranışları karşısında ergen karakter çatışmasına girer.⁵⁶

---

⁵² Kulaksızoğlu, *Ergenlik Psikolojisi*, 77.

⁵³ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, 310.

⁵⁴ Adler, *Yaşamın Anlam ve Amacı*, 116. 124. 125.

⁵⁵ Kulaksızoğlu, *Ergenlik Psikolojisi*, 86.

⁵⁶ Yavuzer, *Gençleri Anlamak*, 10-11-12.

1.4.10. Ders Başarısızlığı Sorunu

Ergenler hayatlarında kullanmayacakları bilgileri, yapıları gereği, öğrenmek istememektedirler. Ders programlarındaki gereksiz tekrarların ve basitleştirmelerin olması da onları sıkmaktadır. Lise son sınıf öğrencileri ise okul dersleriyle üniversite sınav sorularının farklı olmasından dolayı iki ayrı derse çalışmak zorunda kalmakta bu da onların başarılarını düşürmektedir.⁵⁷

1.5. ERGENİN HAYATINA ETKİ EDEN ANNE BABA TUTUMLARI

Ergenin ruh sağlığı ve devamında mutlu ve başarılı olmasında ailenin müspet veya menfi katkıları olacaktır. Ebeveyn ilişkisinin özellikle annenin çocukla olan etkileşimi, çocuğun zihinsel, duygusal, fiziksel ve sosyal gelişiminin oluşmasında temel yapı taşlarını oluşturmaktadır. Ergenin, toplumda dengeli, kendine güvenen ruh sağlığı yerinde olan bir birey olması anne-babasıyla olan sağlıklı iletişiminde bağlıdır. Bu yüzden anne babanın ergenlere karşı davranış ve tutumları önemlidir.⁵⁸ Ana baba tutumlarını 6 ana başlık altında toplamak mümkündür.

1.5.1.Eşitlikçi ve Demokratik Anne-Baba Tutumu

Çocuklarına karşı eşit ve demokratik tutuma sahip olan ebeveyn, çocuklarının davranışları üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Bu tip anne-babalar, çocuklarının ayrı bir kişi olduğunu kabul etmekte, onlara değer vermektedirler. Demokratik bir yapının hakim olduğu aile ortamı, sevginin ve saygının da hakim olduğu bir ortamdır. Sevgi içerisinde yetişen çocuk normal ruhsal gelişim içinde büyüdüğünden özgüvene sahip, mutlu ve başarılıdır. Anne baba çocuğunu kendisi gibi yetiştirmek yerine onun ayrı bir birey olduğunu kabul eder ve bağımsız bir kişilik gelişmesini teşvik eder. Aile içinde özgür bir şekilde hareket etmesine, yeteneklerini ortaya çıkarmasına ve kendini gerçekleştirmesine imkân sağlar. Onlara değer verilir ve bu değer hissettirilir. Başarılar mükâfatlandırılır, başarısızlıklar için ikna, mahrum bırakma gibi disiplin yöntemleri

---

⁵⁷ Kulaksızoğlu, *Ergenlik Psikolojisi*,77.

⁵⁸ Yavuzer, *Anne-Baba Tutumları*, 31,32.

kullanılır. Ancak çocuğu disipline etmek için sevgiden mahrum bırakma yöntemi kullanılmaz.⁵⁹

Demokratik anne baba tutumu, çocukların kişiliklerinin gelişmesinde en sağlıklı ve en tutarlı olan davranış şeklidir. Çocuklarının kendi ihtiyaçlarını karşılmasına imkân tanır aynı zamanda da denetlemeyi bırakmazlar. Anne babanın birbirlerine karşı davranışları tutarlı, saygı ve sevgi içerisindedir.⁶⁰

1.5.2. Aşırı Koruyucu ve Müdahaleci Anne-Baba Tutumu

İlgisiz olma, çocuğun dışlanması anlamına gelir. Böyle bir durum aile içinde iletişim bozukluğuna sebep olur. Anne babasının ilgisizliği çocukluk döneminde çevresindeki kişilerle bozuk iletişim kurmasına sebebiyet verecek, ergenlik yıllarına uzanan bu bozukluk ergenin bu dönemdeki en büyük sıkıntılarında olacaktır. Saldırganlık eğilimi olan gençlerin bu davranışlarının temelinde çocuklukta görmüş olduğu ilgisiz anne baba tutumları yatmaktadır.⁶¹

1.5.3. Aşırı Otoriter ve Baskıcı Anne-Baba Tutumu

Baskı ve eleştiri ortamı sevgiden yoksun, kırgınlıkların olduğu bir ortamdır. Ergen, öfke ve kırgınlık duygularını ifade edemez ve içine kapanır. Ailede fiziksel baskının ve cezalandırma ergenin saldırganlığı gözlemleyerek öğrenmesine sebep olur. İnsanlarla ilişkilerinde dayatmacı bir yapıya dönüşür.⁶²

Baskıcı ve otoriter tutumda kişiliği hiçe saymak vardır. Güven duygusunu zedeler. Böyle bir ortamda büyüyen ergen, uslu, nazik, dürüst bir yapıya sahip olmasına karşın aynı zamanda hassas ve kırılabilir bir yapıya da sahip olabilir. Çocuğun istekleri hep gerçekleştirince çocuk, hayatı boyunca böyle olacağını düşünür. Çevrenin bu düşüncesine cevap vermemesi sonucu afallayıp kalır. Anne babasının yanında bakışlar onun üzerindeki toplumdan o ilgiyi görmeyince dünyanın kendisini aldattığı ve yalnız kaldığı hissine kapılır.⁶³

⁵⁹ Bk. Kulaksızoğlu, *Ergenlik Psikolojisi*, 118-119.

⁶⁰ Özcan Sezer, “*Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi*” Eğitim Fakültesi Dergisi, 7, sy. 1 (2010): 3.

⁶¹ Yavuzer, *Ana-Baba ve Çocuk*, 248, 33.

⁶² Kulaksızoğlu, *Ergenlik Psikolojisi*, 122.

⁶³ Yavuzer, *Ana-Baba ve Çocuk*, 248, 28.

Sürekli almaya alışmış verme duygusunun ne olduğunu öğrenememiştir. Karşılaştığı güçlüklerin üstesinden gelmeyi beceremez. Yalnızca kendisini düşünür. Paylaşmayı ve başkalarına yardım etmeyi bilmez. Bu sınıf ergenlik döneminde belki de en tehlikeli sınıfı oluşturur. Kendi isteklerini yaptırabilmek için her yolu denerler. İstekleri gerçekleşmeyince herkesin kendisine karşı olduğunu düşünür. Ailesinden gördüğü yakın ilgi ve alakayı toplumda göremeyince isyankâr tavırlar sergiler. Yaşamın anlamı onlar için hep en olmak, en başarılı, en önemli kişi olarak bakılmak, istedikleri her şeye sahip olmaktır.⁶⁴

---

⁶⁴ Adler, *Yaşamın Anlam ve Amacı*, 18-19.

İKİNCİ BÖLÜM

ERGENİN HAYATINDA ANLAM DUYGUSU VE DİN EĞİTİMİ

2.1. BİREYDE ANLAM DUYGUSU

2.1.1. Anlam Arayışı

Anlam arayışından kastedilen; hayatın yaşanmaya değer olup olmadığı, hayatın insanın yaratılış amacına uygun olarak yaşanıp yaşanmadığı, insanın kendisine yüklenilen sorumluluğu yerine getirip getirmediği ve yüce amaçlar doğrultusunda hareket edip etmediği, yaşama amacının ne olduğu sorularına verilebilecek cevaplardır.⁶⁵

Madde, bitki, hayvan ve insanın hücre atom gibi benzer özellikleri bulunmaktadır. Ancak insanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özellik, amaç ve anlam boyutunun olması olmuştur. Anlam boyutu insanın tüm fikri ve fiili hayatına yön vermektedir.⁶⁶ Yapılan tanımlamalar göstermiştir ki; anlamlı ilişkilerin oluşturduğu bir dünyada hayatımızı idame ettirmekteyiz. Nesnelere bizim için taşıdıkları önem açısından algılamaktayız. Örnek olarak; masa bizim için sıradan bir nesne iken, üzerinde yemek ve ders alışmak için kullanıldığımız takdirde bir anlam kazanmaktadır.⁶⁷

Bu doğrultuda anlam arayışı ile insan kendine birçok soru sorar. Ben kimim? Niçin yaratıldım? Beni kim yarattı? Dünyaya gelmeden önceki hayat nasıldı? Hayatın anlamı nedir? Öldükten sonraki hayatın mahiyeti nedir? Sorduğu bu soruların cevapları onun sorular karşılığında aldığı değer yargısı alanını oluşturur. Aldığı cevaplar hakikat derecesi göz önünde bulundurularak doğruluk derecesi gerçekleşmiş olmaktadır.⁶⁸

Anlam arayışının tatminkâr bir şekilde sonuçlanmasında kendini aşmanın belirleyici bir rolü bulunmaktadır. İnsan ancak kendini aşarak, sevgiyle bir amaca bir

---

⁶⁵ Bahadır, *İnsanın Anlam Arayışı ve Din*, 9.

⁶⁶ Viktor E Frankl, *Hayatın Anlamı ve Psikoterapi*, çev. Veysel Atayman (İstanbul: Say Yayınevi, 2016), 68.

⁶⁷ Adler, *Yaşamın Anlam ve Amacı*, 7.

⁶⁸ Fazıl Karahan, “*İnsani Varlığın Hakikat Arayışı*” *Felsefe Dünyası* 1, sy.55(2012): 166.

kişiyeye veya bir şeye bağlanmakla tatminkâr bir amaca ulaşabilir.⁶⁹ Kendini aşma, “insanın kendinin dışında veya ötesinde bir şeye; bir insana bir amaca veya inanca yönelmesi, bu uğurda kendini adaması” anlamına gelir.⁷⁰

Frankl, kendini aşmadan bahsederken kendini aşmayı, kişinin kendi istek ve arzularına mesafe koyması olarak tanımlamıştır. “Benliğinden sıyrılmadan kendi ötesine ulaşamayacağımı” dile getirmiştir. Mesafeyi tamamen kendini hiçe saymak, arzu ve isteklerden uzaklaşmak şeklinde değil, bencil duyguları yenmek olarak ifade etmiştir. İnsanın kendini tanıyabilmesinin kendinden uzaklaşıp uzaktan kendine bakmasıyla mümkün olabileceği, bu çıkarımların en önemli varsayımlarını kanıtlamaktadır.⁷¹

Anlam kazanma bir anda olup biten ya da olumlu birkaç tecrübeyle elde edilen basit bir olay olmamaktadır. Yaşanan her olay birey üzerinde bir etki ve etkiye bağlı bir tepki sonucu bırakmaktadır. Hayatın zorlukları karşısında bir takım engellemeler de bu etki-tepki olayını açıklayan diğer yargılardan bir diğeridir. Bu engellemeler olumsuz durumlar olarak görülse de aslında onlar bireyin gelişmesi için katkı sağlamış olacaktır. Çünkü teoremler ve çıkarımlara göre; sorunsuz insan yoktur. Fakat şu da bir gerçektir ki; mükemmeli de arayan tek varlık insandır. Ancak hiçbir zaman mükemmel olamayacak eksikliklerden tamamen kurtulamayacaktır. Sıkıntı ve acılar kimileri için hayatı çekilmez kılarken kimileri içinse olaylardan ders alıp tecrübe kazanarak hayatı anlamlı hale getirmiş olacaktır. Doğal olarak insan karşısına çıkan problemleri bir şekilde çözmeye çalışır ve istediği neticeye ulaşmak için birçok yolu deneyerek çaba gösterir. Her zaman istediği sonuca ulaşamazsa da bu süreçte kazandığı çok şey vardır. Özellikle olumlu veya olumsuz kazanımlar tecrübe için bir sınıflandırma olmaksızın kümülatif olarak ilerlemektedir. Hayata pozitif bakabilen insanlara göre olumsuz tecrübelerin yeniden düzenleyici bir özelliği bulunmaktadır. Olumlu kazanımlar bireylerin hayatında itici bir güce dinamizme sahip olduğu için ayrı bir motivasyon unsuru teşkil etmektedir.⁷²

Anlam arayışları sonunda varılan nihai anlam yaratıcı olan Tanrı’dır. İnsanın derinliklerinde bir Tanrı özlemi yatmaktadır. Çünkü yaratılıştta üflenen ruh⁷³, dini

⁶⁹ Bahadır, *İnsanın Anlam Arayışı ve Din*, 8,56,173.

⁷⁰ Victor E. Frankl, *Duyulmayan Anlam Çılgılığı* (Ankara: Öteki Yayınevi, 1994), 29.

⁷¹ Bahadır, *İnsanın Anlam Arayışı ve Din*, 56.

⁷² Bk. E. Frankl, *Hayatın Anlamı ve Psikoterapi*, 17.

⁷³ Hicr Süresi 15/29.

metinlerde Tanrıdan bir parça olarak tarif edilmektedir. Anlam arayışında esas noktayı insanın içindeki bu ruh arayışı oluşturmaktadır. “Kalpler ancak Allah’ı anmakla mutmain olur”⁷⁴ ayeti de bunu ifade etmektedir.

2.1.2. Ergenlerde Anlam Arayışı

İnsanın yaşadığı dünya ve içindekileri merak etmesi ve öğrenmeye çabalaması anlam arayışı olarak nitelendirilir. Anlam arayışı insan için bir ihtiyaçtır. İnsanın yaratılış evrelerinden olan ergenlik dönemi merakın ve öğrenme isteğinin zirvede olduğu bir dönemdir. Dolayısıyla anlam arayışı konusundan en çok etkilenecek olan da ergendir. Huzurlu bir hayat yaşamak bütün insanlar gibi ergenin de isteğidir. Huzurlu bir hayat için hayatına anlam verme etkili bir güçtür.

İnsanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliği düşünen, sorgulayan, sorularına cevap bulmaya çalışan bir özellikte olmasıdır ki, insanın yaratılış evrelerinden ergenlik evresi bu arayışların en yoğun yaşandığı dönemdir. İnsanın bu sorularla en çok bütünleştiği dönem ise çocukluktan gençliğe adım attığı ergenlik dönemidir. Ergenlik dönemi kişiliğin henüz oturmadığı ve yeni bir şahsiyet oluşumunun gerçekleştiği bir dönemdir. Bu süreçte ergen hayatına bir anlam verme ile kişiliğini sağlam temellere oturtma çabası içine girer. Modern hayatın getirileri yanında insanların özellikle gençliğin tatminsiz ve mutsuz olduğu ise karşılaşılan temel sorunlar arasında yer alır. Bu konuda Spengler, “Yüzyıl son bulmadan önce insanlar derin ruhtan (bilinçten) yüzlerini çevirip, bugün insanlara çekici gelen teknolojiden çok hayatın anlamı üzerinde düşünmeye doğru yönelecekler”⁷⁵ diyerek teknolojinin cezbedici etkilerine rağmen insanların bir anlam arayışı içinde olduğunu belirtmiştir.

Teknolojik açıdan bir varsayım incelenecek olunursa; günümüz gençleri teknolojinin tüm imkânlarından yararlanmış olmalarına rağmen tatmin olmayıp yeni anlam arayışlarına girmektedirler. İnsan, beden ve ruhtan oluşan, insanlarla sosyal bir ortamda anlamlı ilişkiler içinde yaşayan bir varlık olduğu için ergenler de en çok sosyaliteden tat almakta ve hayatlarının hemen hemen her aşamasına dahil etmektedirler. Doğası itibarıyla irtibatlı olduğu her nesne ve olayda anlam aramaktadırlar. Ona anlamsız gelen her şey onun için mutsuzluk kaynağı olmakta ve

---

⁷⁴ Ra’d Süresi 13/28.

⁷⁵ Adler, *Yaşamın Anlam ve Amacı*, 123.

böyle bir kişi hiçbir şey yapmak istemeyecek kendini toplumdan soyutlayarak dışlanmış hissedecek kadar bilinçsiz bir forma dönüşmüş olacaktır.⁷⁶

2.1.3. Hayata Anlam Verme

Hayata anlam vermekten kastedilen, bireyin şahsi hayatında hayatına yüklediği anlam olmaktadır. “Hayatın anlamından kastedilen huzurlu ve mutlu bir hayattır. Mutlu bir hayat ise kişinin yaşamın bilincinde olmasıdır.”⁷⁷

Hayat için çok farklı tanımlar yapılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Hayat; “tabi kanunların yürürlükte olduğu dünyada insanlığın oynamak zorunda olduğu roller ile karşılaşılan sorunlar önünde ortaya konan psikolojik ve sosyal çabalar bütünüdür.”⁷⁸

Brahma hayatı, “hakiki iyiliğe ve mutluluğa götüren ruhun olgunlaşma ve gelişmesidir” şeklinde tanımlarken Yahudi bilginleri de “İlahi emirleri yerine getirerek mutluluğa ulaşmaları için insanlara üfürülen bir esintidir” şeklinde tanımlamışlardır. Yahudi bilginleri, hayatın anlamının iyilik ve hakiki mutluluğa ulaştırıcı bir yönünün olduğu noktasında birleşmektedirler. Genel olarak hayat; kâinattaki canlı ve cansızların var olması ile meydana gelen bir bütündür.⁷⁹

Hayatın anlamı hakkında yapılan tanımlamalara ek olarak farklı yorumlar da yapılmıştır.

Hayatın ve varlığın anlamının kişinin ona yüklediği önem kadar olacağı ilk yapılan yorumlamalar arasında yer alır. Hayatın anlamının yüzeysellik veya derinlik kazanması kişinin bakış açısıyla ilgili olacağı söylenmiştir. Örnek olarak; bir bitkiyi ele alırsak buğday ve türevleri bir hayvan yemi olmasıyla bir anlam kazanırken, insanlar için ekmek temel gıda olması sebebiyle toplumda kutsallık düzeyinde bir anlam kazandırılarak açıklanmıştır.⁸⁰

Tolstoy, hayatı yorumlarken metafizik ve pozitivist dengesini sağlamak gerektiğini belirtmiştir. Özellikle benlik sorgulaması ve karakter oluşumu incelenirken

⁷⁶ Adler, *Yaşamın Anlam ve Amacı*, 7.

⁷⁷ Doğan Cüceloğlu, *İyi Düşün Karar Ver* (İstanbul: Sistem Yayıncılık,1997), 159.

⁷⁸ Bahadır, *İnsanın Anlam Arayışı ve Din*, 17.

⁷⁹ Lev Nikolayevch Tolstoy, *Hayat Üzerine Düşünceler* (İstanbul: Furkan, 1996), 35.

⁸⁰ Tuncer Namlı, *Ahlaki Kavramlarda Anlam Arayışı* (Ankara: Fecr Yayınları,2001), 14-15.

bu varsayımlar dikkate alınmıştır. Bu iki yaklaşım birbirini tamamlayan iki yarım olarak bilinmektedir.⁸¹

Albert Einstein ise; olaya dini boyuttan yaklaşarak hayatın anlamını, “Hayatın anlamı sorusuna gerçekçi bir cevap bulan insan, dindar insandır”⁸² şeklinde tanımlamıştır. İnsan bildikleri doğrultusunda düşünüp hareket eder ve yaşantısında bu amaca yönelik sürdürür. Anlam arayışı içerisine giren ve dini öğretileri bilen bir kişi yaratılış, yaratılış amacı ve hedeflerini belirlerken esas aldığı konular da o doğrultuda şekillenerek devam edecektir.

Kuran-ı Kerim; dünya hayatının oyun ve eğlenceden ibaret olduğunu söylemektedir. “Bu dünya hayatı oyun ve eğlenceden ibarettir. Ahiret yurdu, işte asıl hayat odur. Keşke bilselerdi!”⁸³

Ahiret hayatının varlığına inanan insanlar için hayat yalnızca dünya hayatından ibaret olmamaktadır. Dolayısıyla bu tür inanışta bulunan insanlara göre dünyaya anlam katan ölüm ve sonrası aşamalardan oluşmaktadır. Bu yüzden ahirete inanan insan dünyayı farklı algılamakta ve amaçlarını da bu doğrultuda gerçekleştirmektedir.⁸⁴

Kişi anlamsız bir dünyada yaşadığını düşündüğü an varoluşsal bir boşluğa düşmektedir. Düşmüş olduğu o boşluk onu çeşitli hatalara iter. Ergenlerin uyuşturucu müptelası olması, içki, kumar vs. kötü alışkanlıklar kazanması amaçsız ve anlamsız bir hayatta yaşaması bu anlamsız hayatın bir sonucu olarak baş göstermektedir. Gerçekte herkesin hayatında doğru veya yanlış bir anlam düşüncesi bulunmaktadır. Diğer bir çıkarım ise ne kadar insan varsa o kadar anlam çeşitliliği bulunmaktadır. Çünkü her bir insan DNA’ sı farklı olduğu için bu doğrultuda yaşanan farklılıklar farklı tanımlamaları oluşturacaktır.⁸⁵

Aslında amaç bireyin hayattan beklediği mutluluktur ancak insan bu dünyaya sadece zevk almaya, eğlenmeye gelmemiştir. Hayata anlam kazandırma açısından bakılacak olursa haz bir hiç olup haz almama da hayatın anlamını yok etmemektedir. Ortalama insanın günlük hayatında zevkten daha çok sıkıntıların var olması insanı,

---

⁸¹ Tolstoy, *Hayat Üzerine Düşünceler*, 18.

⁸² Bahadır, *İnsanın Anlam Arayışı ve Din*, 46.

⁸³ Ankebut 29/64.

⁸⁴ Victor E. Frankl *İnsanın Anlam Arayışı*, Çev. Selçuk Budak (İstanbul: Okuyan Us Yayınları, 2009), 126, 130.

⁸⁵ Adler, *Yaşamın Anlam ve Amacı*, 8.

hayatın anlamını sorgulamaya itmiştir. Bu sonuca ise; hayatın anlamının genellikle sıkıntılı zamanlarda sorgulanmasından varılmıştır.⁸⁶

Hayatın anlamı kişiden kişiye ve yaştan yaşa göre değişmektedir. Çocuklar için oyun oynamak, ortaokul çocukları için dersten yüksek not almak, lise genci için iyi bir fakülte kazanmak, fakülteyi bitirmiş bir genç için iş sahibi olmaktır. Hedefler; evlilik, çocuk, ev, araba sahibi olma vb. şekilde devam gider. Hedefe ulaşıncaya kadar istekler çok anlamlı gelirken, hedefe ulaşıldığında anlamını kaybedip yeni hedef ve yeni anlamlar oluşmaktadır.⁸⁷

Yaşamın anlamı insandan insana, günden güne, saatten saate de farklılık göstermektedir. Bu nedenle önemli olan, genelde yaşamın anlamı değil, daha çok belli bir anda bir insanın yaşamını özel kılan andır. Bu durumda kişinin, soyut bir “yaşamın anlamı” arayışına girmemesi gerekir. Herkesin yaşamında özel bir mesleği veya uğruna çaba harcayacak bir misyonu, yerine getirilmeyi bekleyen somut bir görevi bulunmaktadır.⁸⁸

Her insan farklı bir görev ve amaç için yaratılmıştır. Hayatın anlamı ise bu amaç ve görevin ne olduğunu bilmek ve sorgulamaktan geçer. Aslında esas anlam kişinin misyonunun farkına varıp ona göre hayatında hedefini belirlemesindedir. Bunu kişi gerçekleştirebilirse, gereğini yerine getirirse, bu da hayatın anlamını yakalamak ve mutlu bir hayat geçirmek demektir. Bu bağlamda Psikiyatrist Victor Frankl, yaşadığı katlanılması çok zor olaylardan bir anlam çıkarmayı, her davranışa bir anlam yüklemeyi açıklar. Logo terapi, anlam yoluyla terapinin⁸⁹ kurucusu Victor, sonunda nihai anlama ulaşmanın imkânı üzerinde durur. Her durumdan bir anlam çıkarılabileceğini çok çetin geçen anlardan, katlanılması çok zor acıların bir insan başarısına dönüşebileceğini söylemiştir.⁹⁰

“Yaşam demek, insan yoldaşlarına ilgi duymak, bütünün bir parçası olmak, elden geldiğince insanlığın esenliğine katkıda bulunmaktır.”⁹¹ Şeklindeki bir ifade hayatın anlamını çok net bir şekilde açıklamıştır.

---

⁸⁶ E Frankl, *Hayatın Anlamı ve Psikoterapi*, 50.

⁸⁷ Berna Görgülü Çelik, “Yaşamdaki Anlam Arayışı (Hayatın Anlamı Nedir?)”, Ekim, (2011).

⁸⁸ E. Frankl, *İnsanın Anlam Arayışı*, 123.

⁸⁹ Bk. E.Frankl, *Duyulmayan Anlam Çığığı*, 17.

⁹⁰ E Frankl, *Hayatın Anlamı ve Psikoterapi*, 16.

⁹¹ Adler, *Anlam ve Amacı*,11.

Hayatın anlamını başkalarına yardım etmekte bulan Victor, koğuşta bulunan tifüslü hastalara yardım etmeyi gönüllü olarak kabul ederek meslektaşlarının aksi yöndeki tavsiyelerine ve kısa sürede ölecek olma riskine rağmen bu görevde gönüllü olmuştur. Bu yaklaşım diğer araştırmacılar tarafından Victor' un ölüm ile imtihanı olarak düşünölmüştür.⁹²

Göröldüğü üzere, insan bir anlam arayışına girdi mi artık hayatındaki bütün olaylara bir anlam vermektedir. Rastgele yaşayan bir insan modundan çıkıp yapıp ettiklerini düşünce süzgecinden geçirip hayata diğer insanlardan farklı bir bakış açısıyla bakmaktadır. Çekilen sıkıntılardan anlam çıkarmak her insana nasip olan bir şey değildir. Anlam çıkarması ancak kişinin, sağduyu sahibi olması ve olayların analizini çok güzel yapmasına bağlıdır. Bu durumda güzel yapılan analiz kişinin mesafe kat etmesini ve ulaşılmak istenen hedefe daha kısa zamanda ulaşmasını sağlamış olacaktır.

Elde edilen çıkarımlar göstermiştir ki; yaşanılan hayatın anlamlı olması kişiye ve yaptıkları faaliyete bağlıdır. Örnek verilecek olunursa çemberin çapının geniş olmasından ziyade içinin doldurulup doldurulamadığına önemi daha ön planda olmaktadır. Çünkü hayatta her ferdin yeri ayrı ve önemlidir.⁹³

2.1.3.1. Hayata Anlam Vermede Hedeflerin Rolü

Yapılan en genel tanım, hayatın anlamından anlaşılan durum hayatın gayesine giden yolda çizilen rota olmasıdır. Amaçsız yaşanılan hayat karşısında insan boşluğa düşmektedir. O yüzden insanın hayatında sürekli bir gayeden söz edilmektedir. İnsanın hayat çizgisini belirleyen de bu hedef ve gayeleridir. İnsanın davranışlarını ve hayatındaki değerleri bilmek onun gayesini bilmekle anlaşılabilir.

Şeriati, hayatın anlamsız olduğunu düşünönenler için şunları söylemiştir:

Hayat, döngüsel bir hareket, kısır döngü, boş anlamsız, tekdüze gelgitler... Peki, işin aslı? Yaşlanmak, gerçek sonuç mu? Çürümek, tek düze ve aptalca bir sallantı, acımasız bir işkence. Hayat mı? Tema; sonuçsuz, anlamsız sabah ve akşamların seyri; tatsız ve sonu gelmez bir oyun... Zamanın yoktur. Hepsi ıstırap, telaş ve bekleyiş⁹⁴

Dünyada bulunma gaye ve anlamını bilenler içinse, çile ve elemelerde ayrı bir lezzet bulunmaktadır. Hayat tek düze değildir. Her an ve olay ayrı bir öneme haizdir.

⁹² E. Frankl, *İnsanın Anlam Arayışı*, 64.

⁹³ E Frankl, *Hayatın Anlamı ve Psikoterapi*, 55.

⁹⁴ Ali Şeriati, *Hac* (Ankara: Fecr,2011), 31.

Vakit, onlar için yetmez olur. Çekilen çileler, mutsuzluklar insanı olgunlaştırır. Bu konuda Hölderl, “Mutsuzluğumun üzerine bastığımda daha yükselirim” der.⁹⁵ Bu durumda olumsuz şartların da bir anlamı vardır.

Dinin emirlerini yaşamak da bir hedeftir. Her dinin temel amacı insanları kurtuluşa ulaştırmaktır. Din, dünya hayatını düzenlemeyi ve ikinci dünya garantisini hedefler. Bu hedefte olan insanların hayatlarına bakıldığında, onlar için her an çok önemli ve anlamlıdır. Dini amaçlar bütün amaçlardan çok daha güçlü bir yaptırım gücüne sahip olmaktadır. İlahi dinlerin temel hedefi, aşkın varlığa yani Tanrıya varabilmektir. Dini hayatın temeli Tanrının emirlerini amaç olarak algılamaktır. Böylece dindar kişi aşkın bir varlığa bağlı olmakla kendini güçlü ve huzurlu hissedecektir.⁹⁶

2.1.3.2. Hayata Anlam Vermede İnsanlarla Yardımlaşmanın Önemi

Sosyal bir varlık olarak yaratılan insan tabiatı gereği diğer insanlarla iletişim halinde yaşayacaktır. Onlarla kurmuş olduğu sağlıklı iletişimle mutlu ve huzurlu, sağlıklı bir iletişimi başaramayan kişi de yalnız kalacak ve hep mutsuz olacaktır. Hayatın anlamlı olabilmesi başkalarıyla iyi bir iletişime bağlıdır. Herkes toplumda sayılmak ve saygın bir yere sahip olmak ister. Bunun içinse başkalarına yardımcı olmak ve onların iyiliklerini istemek gerekir. Hayatın en önemli bir evresi olan ergenlik döneminde ergenin yalnızlığı tercih edip toplumdan uzak kalması, başkaları için fedakârlığı öğrenememesi durumları onda davranış bozukluğuna sebep olabilmektedir. Ergenin kendi başına kalması sonucu bunalımlar ve ardından hayatı anlamsız görme gibi sorunlarla karşılaşılabilir.⁹⁷

Ergenlerin yaşamdan anladıkları şey, hayatı en rahat şekliyle yaşamaksa, onun için şahsiyetlerini korumak öncelikleridir. Burada şahsiyetleri korumaktan kasıt yalnızca kendi çıkarlarını gözetip başkalarının faydasına bir şey yapmamaktır. Bu durumda ergen insanlarla yardımlaşmanın, onlara yardımcı olmanın zevkini tatmamış olacaktır. Tolstoy bu çeşit bir yaşam tarzının insani bir yaşam tarzı olmadığını söyleyerek akli vicdan uyanıncaya kadar insan için hayat böyledir, demektedir. Ancak

⁹⁵ E. Frankl, *Hayatın Anlamı ve Psikoterapi*, 59.

⁹⁶ Bahadır, *İnsanın Anlam Arayışı ve Din*, 112-115.

⁹⁷ Adem Akıncı, “*Hayata Anlam Vermeye Din Öğretiminin Katkısı*” (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2002), 68-69-70.

hayatı bu şekilde gören ergen, akli vicdanın uyanmasıyla hayata ait tasavvurlarının yanlış olduğunu fark eder. Akli vicdan ondan hayvani hayatın karşılayamayacağı şeyler ister. Hayvani şahsiyet kendi menfaatini gözetmeyi emreder. Akli vicdan ise ondan feragat etmesini tavsiye eder.⁹⁸

Hayatını başkalarına yardım için yaşamakla anlamlandıran ergenler, fedakârlık, paylaşma duygularını öğrenmektedirler. Bu gerçeği kavrayan ergenler başkalarıyla ilgilenmek ve sevgiyi geliştirmekle toplum esenliğini korumaya çalışacaklardır. Bunun benzerlerini tarihte görmek mümkündür. Ecdadın bizim için bıraktıkları miras - köprüler, demiryolları, binalar vb.- en iyi örneklerdir. Bütün bunlar başkaları için yaşayan insanların bize bıraktıkları eserlerdir. Kendisi için yaşayan insanlardan kalan belki de bir isim bile değildir.⁹⁹ Yakın tarihimizde yaşanmış bir olay da Mehmet Akif'in İstiklal Marşından verilen parayı ihtiyacı olduğu halde kabul etmemesidir ki bunun gibi birçok olayı mantık ile açıklamak mümkün değildir. Onlar karşılıksız vermenin onuruyla yaşamışlar ve o onurla ölmüşlerdir.

Sonuç olarak sosyal bir varlık olarak yaratılan insan, diğer insanlarla birlikte hareket eder, toplum içinde bir yer edinir karşılıklı sevgi ortamında bulunur ve ilişkileri çıkarıcı olmayıp sevgiden kaynaklanan bir iletişim içerisinde olursa hayatın anlamını yakalayarak devamlılığını sürdürmüş olur. .

2.1.3.3. Hayata Anlam Vermede Rol Oynayan Sosyo-ekonomik Faktörler

Anlam arayışında sosyo-ekonomik durum da etkilidir. Ancak batılı ülkelerle Türkiye arasında bu durum farklı şekilde seyretmektedir. Anlam kazanma tecrübesi ile sosyo-ekonomik durum üzerinde inceleme yapan Elisabeth Lukas, psikolojik danışmanlık talebinde bulunanların büyük çoğunluğunun maddi sıkıntılardan uzak, sosyo-ekonomik durumları iyi olan tanınmış insanların oluşturduğu sonucuna varmıştır. Amerika'da Idaho State Üniversitesinde öğrenim görmekte olan 60 öğrenciden % 85'nin intihar girişiminde bulunmaktaki sebebi, hayatlarında bir anlam bulamama olarak göstermişlerdir. Ve bu öğrencilerden %93'ü sosyo-ekonomik durumları gayet iyi olan saygın ailelerden gelmektedir. Batı kaynaklı araştırmalarda anlamlılık düzeyi ve sosyo-ekonomik arasındaki ilişki ters orantılı iken ülkemizde bu ilişki doğru orantılı

⁹⁸ Tolstoy, *Hayat Üzerine Düşünceler*, 44-59.

⁹⁹ Adler, *Yaşamın Anlam ve Amacı*, 13-14.

olarak tespit edilmiştir. Sosyo-ekonomik düzey yükselirken anlam seviyesi yükselmiş, sosyo-ekonomik düzey düştükçe anlamlılık zayıflamıştır. Batıdaki refah seviyesi ve maddi imkânların fazlalığı doyumsuzluk ve tatminsizliği beraberinde getirmiş bunun sonucu olarak insanlar anlam arayışına girmişlerdir. Maddi refah sınırları yüksek olan insanların anlamsızlık içinde olmaları düşünülürse, barınma ve beslenme problemleri olan insanların anlamsızlık duymaları beklenen bir netice olmalıdır.¹⁰⁰

2.1.3.4. Hayata Anlam Vermede Din Faktörü

Anlamsızlıktan kurtulma ve hayatı anlamlandırmada din ile anlam arayışı arasında önemli bir ilişki söz konusudur. Din, varoluş felsefesini bütün derinliği ile ele alıp inceler. Varoluşa dair tüm sorulara cevap verir. Anlam arayışındaki kişi, evren, yaratıcı ve mahiyeti, yaratıcı nerde ne yapıyor, yaratılış gayesi, dünyadaki sorumlulukları, ahiretin mahiyeti gibi pozitif ilimlerin cevaplayamayacağı bir çok soruya cevap bulmak ister. Ergen cevapları dinde bulmaktadır.¹⁰¹

Hz. Âdem ve Hz. Havva ile başlayan insanlık âlemi, karşılaştığı sorunlarla mücadele etmek durumundadır. Sorunlarını çözüp mutlu bir hayat yaşamak istemektedir. Buna İslam felsefecileri “tahsil us’-saade” der.¹⁰² İnsan ömrünün sonuna kadar hayatın anlamını arama, mutlu olma ve mutsuzluk verecek hususlardan kaçınma mücadelesinden vazgeçmez. Her yeni gün bir sürprizle birlikte gelir. Bu sürpriz bazen insanın yüzünü güldürürken bazen de dişini sıkması gereken acı bir olaydır. İmtihan denilmesinden kasıt da budur. Bu anlamda Kur’an, bize hayat ve ölüm arasında geçen süreyi nasıl değerlendirmemiz gerektiğini bildirmiştir. Aynı zamanda Kuran-ı Kerim, nelerin bizleri mutlu edeceği ve nelerin de mutsuz edeceği hususunda bize yol göstermekte, kötülüklerden nasıl kaçınacağımız konusunda da rehberlik yapmaktadır.¹⁰³

---

¹⁰⁰ Bahadır, *İnsanın Anlam Arayışı ve Din*, 81-84.

¹⁰¹ Bahadır, *İnsanın Anlam Arayışı ve Din*, 15.

¹⁰² Bk.Mevlüt Uyanık, Aygün Akyol, *İslam Felsefesi Teşekkül Dönemi: Kindi, Farabi, İbn-i Sina* (Ankara: Elis Yayınları, 2017), 78.

¹⁰³ Mülk, 67/2.

2.2. EĞİTİM

2.2.1. Eğitim Kavramı

“Eğitim, en genel anlamıyla insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir. Bu süreçten geçen insanın kişiliği farklılaşır. Bu farklılaşma eğitim sürecinde kazanılan bilgi, beceri, tutum ve değerler yoluyla oluşur.”¹⁰⁴

Halis Ayhan da yukarıdaki tarifi şu şekilde desteklemektedir. “Yetişkin neslin bir plan ve gayeye göre yetişmekte olan nesillerin gelişimini sağlamak için yaptığı çalışmalardır.”¹⁰⁵

2.3. DİN EĞİTİMİ

2.3.1. Din Kavramı

Dini tarif ederken islam alimleri, din eğitimcileri, felsefeciler ve sosyologların din için vermiş oldukları tarifleri göreceğiz. Tanımlar, yukarıdaki kişilerin kendi ilmi zaviyelerinden açıklamalarına dayanmaktadır.

Arapça bir kelime olan din, kelime anlamı olarak ceza, mükafaat, itaat, hesap, adet, yol, kanun gibi bir çok anlamı vardır. Latince karşılığı “Religio” olan din, kendini ibadete verme, ayinlere katılma, saygı, korku, bağlılık gibi anlamlara gelmektedir.¹⁰⁶

Dinin tarifini din eğitimcilerinden Beyza Bilgin "din denilen varlığı, tapınaklara kapanmış insanlardan, törenlerden ibaret saymak dar bir anlayıştan başka bir şey değildir. Din, her şeyden önce bir bilinç-altı varlığıdır"¹⁰⁷ şeklinde tarif etmektedir.

Felsefecilere göre din: “Din, ferdi ve içtimai yanı bulunan, fikir ve tatbikat açısından sistemleşmiş olan, insanlara bir yaşam tarzı sunan, onları belli bir dünya görüşü etrafında toplayan bir kurumdur. Müteal ve kutsal bir yaratıcıya isteyerek bağlanma, teslim olmadır.”¹⁰⁸

¹⁰⁴ Nurettin Fidan ve Münire Erden, *Eğitime Giriş* (Ankara : Alkım Yayınevi, ‘y.t.y’), 12.

¹⁰⁵ Halis Ayhan, *Eğitime Giriş ve İslamiyet’in Eğitime Getirdiği Değerler* (İstanbul: Damla Yayınevi, 1982), 12.

¹⁰⁶ Bk. Dulkadiroğulları, “Din” md. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 9 (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,1994), 312.

¹⁰⁷ Beyza Bilgin, “Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri” 472.

¹⁰⁸ Mehmet Aydın, *Din Felsefesi* (İzmir: İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1999), 6.

Sosyologlara göre din: “Din kutsal şeylere ait ve münakaşaları caiz olmayan inançları taşıyan ve bu inançlara bağlı olan ve değiştirilmesi caiz olmayan fiilleri yapan insanlardan meydana gelmiş manevi birliktir.”¹⁰⁹

Verilen tariflerden yola çıkarak dinin şu ortak yönlerinin olduğu görülmektedir.

1. Bir yaratıcının varlığı ve kudretinin kabul ve tasdik edilmesi,
2. Dinin koyucusunun bir takım kurallar koyması ve mensuplarının O’na isteyerek itaat etmesi,
3. Mutluluk, huzur ve birlik vadetmesidir.

2.3.2. Dinin Ergenlerin Hayatına Etkileri

Hayatını belirli bir amaç ve hedef doğrultusunda yaşamak isteyen ergen için dinin çok yönlü etkilerinden söz edebiliriz. Bu etkileri Hökeleki *Din ve Değerler Psikolojisi* kitabından şu şekilde maddeleştirebiliriz:

1. Dini anlamaya çalışıp yaşamaya gayret eden ergenin sosyal hayatta insanlarla ilişkilerinin daha yumuşak ve hoşgörülü, davranışlarının ılımlı, iyimser olduğu yapılan araştırmalardan bilinmektedir.
2. Dini öğretileri yerine getirmeye çalışırken hayatını kendine rehber edindiği Nebi’nin hayatının ideal bir hayat olduğu tartışılmazdır.
3. Kimlik karmaşası içinde bocalayan ergenler için dinin iyi bir yol göstericidir.
4. Dinin öğretilerini yerine getiren ergen, çatışmalardan uzaklaşarak tutarlı ve dengeli bir benliğe kavuşabilmektedir.
5. Din, tutarlı ve dengeli bir karaktere sahip olan ergenin hayata ve insanlara karşı pozitif olmasını sağlamaktadır.

Ergenlik döneminde çocuk , soyut döneme geçmektedir ve Allah (c.c), melek, ahiret gibi soyut kavramları daha iyi kavramaya başlamaktadır. Bu dönemde ergen dini sorumluluklarının farkına varmaktadır. Dini şuurun gelişmesiyle, çevreden gördükleri ve din konusunda yaptığı araştırmalarla artık hayatında bir farkındalık oluşmaktadır. Dinin gereklerini güzel bir şekilde yapmaya çalışmaktadır. Ergen diğer duygularında

---

¹⁰⁹ Yünni Sezen, *Sosyoloji Açısından Din* (İstanbul: MÜİV.Yayınları, 1988),12,13.

yaşadığı coşkuyu dini duygularda da yaşamaktadır. Dini şuurun uyanmasıyla birlikte inanç alanında da şuurlanma olmaktadır.¹¹⁰

Yapılan araştırmalarda dini inanaç ve ibadetlerin gençlerin ruh sağlığı üzerindeki olumlu etkileri de gözlemlenmektedir. Günlük hayatta karşılaşılan kişisel ve toplumsal sorunlarda inanç ve değerlerin ergen için bir güç olduğu mülakat sonuçlarında görülmektedir.¹¹¹

2.3.3. Ergenin Hayatında Din Eğitimi Gerekli Kılan Sebepler

Hastalıklar, ölümler, fakirlik, kimsesizlik gibi birçok sıkıntı ergen hayatını zorlaştıran sebeplerdendir. Bunun için ergenin dayanma gücüne ihtiyacı vardır. Bu gücü ancak iman sayesinde elde edebilir. Sonsuz irade ve kudret sahibine inanan bir ergen, bütün yaşanan olayların O'nun izniyle hikmete dayalı olarak yaşandığına inandığında ruhunda sonsuz bir dayanma gücü bulur. Yaşanılan olaylar ne denli çetin olursa olsun kendinde bir güç bulur ve kurtuluşa erer. İstikrarlı ve dengeli duruşu sayesinde ümidini hiç yitirmez. Sonuçta başarıya ulaşmanın ve dengeli davranmanın iç huzurunu yaşar.¹¹²

Hayata bir amaçla tutunma, hayatı tanıma arayışı içinde olan ergen için din, kuşatıcı ve aydınlatıcı bilgilerle tatmin edici bir boyut taşımaktadır. Bundan dolayı ergenler hayata daha pozitif bakabilmektedirler. Dini inanç ve ibadetlerin ergenlerin ruh sağlığı üzerinde olumlu etkileri vardır.¹¹³

2.3.4. Dinin Ergene Kazandırdıkları

2.3.4.1. Güven Duygusu Kazandırma

Güven duygusu bireyin karşılaştığı güçlüklerle karşı başa çıkabilecek gücü bularak kendine ve başkaları tarafından aldatılmayacağı hissiyle de çevresine güven esasına dayanır. Güven duygusu çocukluktan itibaren anne, baba ve çevresindekilerin davranışları doğrultusunda pekişir ya da kendine güvensiz bir fert oluşur. Çocukluk dönemini güven duygusu içerisinde geçiren ergen, kimlik oluşturma çalışması da o

---

¹¹⁰ Mustafa Köylü, Ed. *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi* (Ankara: Nobel Yay.2010), 70-71.

¹¹¹ Hökelekli, *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*,16.

¹¹² Halis Ayhan, *Eğitime Giriş ve İslamiyet'in Eğitime Getirdiği Değerler* (İstanbul: Damla Yayınevi,1982), 13.

¹¹³ Hökelekli, *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*, 21,22.

ölçüde başarılı olacaktır. Olumsuz bir ortamda yetişen çocuk, ergenlik döneminde ve ileri dönemlerde sosyal ilişkileri ve kendine güven duygusu da zayıf olacaktır. Ergenlik dönemiyle birlikte kendini ifade etmek isteyen ergen, kendine güven duygusu kazandıracak bir din veya ideoloji arar. Bir din ve ideoloji etrafında toplanan insanlarla birlikte kendine ve başkalarına güven duymaya başlar. Aynı fikir ve inanç içerisinde bulunmanın huzurunu yaşar. Birlikte hareket edilmesi ve birtakım sorumluluklar verilmesi ergenin bulunduğu toplumda bir yerinin ve statüsünün olduğunu bilmesi kendine güven duymasını sağlayacaktır. Sorumluluk duygusu onu bir hedef ve amaç doğrultusunda yaşaması da hayatının anlamlı olduğu fikrine götürecektir ve hayattan zevk alacaktır.¹¹⁴

2.3.4.2. Hayat Felsefesi Kazandırma

Kimlik arayışı içine giren ergen, çevresindeki insanlara, davranışlara, olayların sebep ve sonuçlarına kimliğinde olumlu tutum oluşturma gözüyle bakar. Onları daha iyi anlayıp kendine bir hayat felsefesi oluşturmaya çalışır. Hayatın anlamını, nereden geldim, nereye gidiyorum v.b birçok soruya cevap bulmak için fikirlere ve dine yönelir. Böylece din, ergen için sorularına cevap bulacağı bir kaynağı oluşturur.

Dinin fert ve toplum üzerinde etkisi çok büyüktür. İnançlı insanların daha dirençli ve huzurlu olduklarını görmekteyiz. Manen ve ruhen tatmin olup güçlü olmasının temelinde bir dine bağlılık vardır. Dinin sahibinin çok kuvvetli ve yüce olması kişiyi metanetli yapar. Bu inanç ve düşüncede olan ergenin hayat felsefesi din çerçevesi etrafında şekillenir. Gücünü inandığı ilahi varlıktan alır. Hadiseler karşısında bunalımlara girip sendelemesi inancı ve bilgisi sayesinde fazla uzun sürmez.¹¹⁵

Din aynı zaman da bir yaşam tarzıdır. Kuran-i öğretiler ve sünneti kendine bir ölçü kabul edip, yaşam tarzını o şekilde oluşturan ergen, sorularına cevapları ve sorunlarına çözümleri sünnetullahı öğrenmek ve uygulamakta bulacaktır.

---

¹¹⁴ Bk. Naci Kula, *Kimlik ve Din* (İstanbul: Ay ışıği kitapları, 2001), 77.

¹¹⁵ Yümnü Sezen, *Sosyoloji Açısından Din* (İstanbul: MÜİV.Yayımları, 1988), 36.

2.3.4.3. Ruh Sağlığı Etkisi

Hayata bir amaçla tutunma, hayatı tanıma arayışı içinde olan ergen için din, kuşatıcı ve aydınlatıcı bilgilerle tatmin edici bir boyut taşımaktadır. Bundan dolayı ergenler hayata daha pozitif bakabilmektedirler. Dini inanç ve ibadetlerin ergenlerin ruh sağlığı üzerinde olumlu etkileri vardır.¹¹⁶

---

¹¹⁶ Hkeleli, Gençlik, *ocuk Genç ve Aile Psikolojisi ve Din* (İstanbul: DEM Yayınları, 2009), 83.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MÜLAKAT SORULARI, SONUÇLARI VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümde din eğitimi ve sevginin ergenlerin hayatı anlamlandırmalarındaki etkisini araştırmak amacıyla yapılan mülakat ve sonuçları ele alınacaktır. Önce mülakata ilişkin bulgular sunulacak daha sonra mülakat sonuçları tablolar halinde istatistiki sonuçlarla değerlendirilmeler yapılarak verilecektir.

3.1. MÜLAKATA İLİŞKİN BULGULAR

Mülakat, İmam Hatip Lisesi erkek ve kız öğrenciden oluşan 40 kişilik bir grup ile yapılmıştır. Öğrencilerden istekli olanlarla yapılacağı, kimliklerini yazma zorunluluğunun olmadığı belirtilmiştir. Gönüllü öğrencilerle yapıldığından dolayı herhangi bir olumsuz durumla karşılaşılmamıştır. Bu bilgilerin nerede kullanılacağı sorusuna yanıt olarak tez hakkında bilgi verilmiştir. Cevaplar orijinal şekliyle sunulmuştur.

3.2. TABLOLAR VE DEĞERLENDİRMESİ

TABLO 3.1. Öğrencilerin Hayatın Anlamına İlişkin Görüşleri

	Toplam / %	Erkek Öğrenci / %	Kız Öğrenci / %
Din	12 / %30	11 / %55	1 / %5
Sevgi, mutluluk ve iyilik	11 / % 27,5	3 /%15	8 / %40
Sınav	3 / %7,5		3 /%15
Hayatın anlamı yok	4 / %10		4 / %20
Bilimsellik	2 / %5	2 /%10	
Vaktin iyi değerlendirilmesi	3 / %7,5	3 /%15	
Yapıp ettiklerimiz	1 / %2,5	1 /%5	
Aile (anne, baba)	4 / %10		4 / %20
TOPLAM	40	20	20

Hayatın anlamını dini açıdan değerlendiren, 11 erkek ve 1 kız genel toplamda 12 öğrenci, % 30 oranla Allah'ın emir ve yasaklarına göre yaşamak, cenneti kazanmak için Allah'ın verdiği görevleri yapmak, ahirete hazırlık vb. cevaplar vermişlerdir. Mülakat sonucunda hayatın anlamını din olarak cevaplayan erkek öğrenciler % 55, kız öğrenciler % 5 oranında çıkmıştır. Erkek öğrencilerin % 55 değerlendirmesi dikkati çekmektedir. Aradaki bu açık, erkek öğrencilerde dine meylin daha fazla olduğunu göstermektedir.

Abdülkerim Bahadır “*Hayatın Anlam Kazanmasında Psikososyal Faktörler Ve Din*” adlı doktora tezinde yüksek dindarlık düzeyi ile anlamlılık arasında paralellik ilişkisini araştırmış ve dindarlık düzeyi arttıkça anlamlılığın da arttığı sonucuna ulaşmıştır. Yapmış olduğu anket çalışması sonucunda yüksek anlamlılık düzeyinin % 75.5, düşük anlamlılık düzeyinin % 26.7 olduğunu saptamıştır. Frankl da hayatın anlamını sorgulamanın dindarlık anlamına geldiğini söylemektedir.¹¹⁷

Sevgi, mutluluk ve iyilik gibi ahlaki değerleri % 27,5 oranla toplam 11 öğrenci tercih etmiştir. Bu şıkkı tercih edenlerin çoğunluğu % 40 oranla kız öğrencilerdir. Kız öğrencilerin çoğunlukta olmasını kızların duygusal olmalarına bağlayabiliriz.

¹¹⁷ Abdülkerim Bahadır, “Hayatın Anlam Kazanmasında Psikososyal Faktörler Ve Din” ,(Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, 1999), 176.

Öğrencilere yöneltilen hayatın anlamına ilişkin sorunun cevabına E-1, K-1, E-2 K-2, K-3, K-4 öğrencilerin cevapları şu şekildedir:

E-1. “Hayat Müslümanlar için ahiret öncesi bir konaktır. Bize düşen bu fırsatı iyi değerlendirip baki hayatta mutlu olmaktır.”

K-1. “Neden bilmiyorum ama ben hayatın bir anlamı olduğuna inanmıyorum. Sebebi ise dünyaya bir amaç için gönderildik. Amacımız bu iken bundan hep saptık, hep sapacağız da. Aşağı yukarı her insan aynı şeyleri yapıyor. Çalışıyor daha iyi daha iyi hep daha iyisi için.

Sevgi ve iyilik şeklinde cevap veren öğrenciler kızlarda 8, erkeklerde 3 kişi olması kızlarda duygusallığın daha fazla olmasına bağlanabilir. Verilen cevaplardan örnek verecek olursak;

E-2. “Dünyada kaldığın süre zarfında insanları incitmeden sevdiğinle mutlu ve huzurlu yaşamandır.”

K-2. Başka bir öğrenci “sevdiğim insanlarla geçirdiğim anlar” demiş ve sevdiği kişileri anne baba olarak belirtmiştir.

Hayata sınav anlamını veren 3 kız öğrenci bulunmaktadır.

K-3. “Hayat insanın sınavıdır. İnsan nasıl yaşarsa ona göre puan alır. Kendi kapılarını kendi kazandığı ile açar. İyi ve kötü doğru ya da yanlış tüm seçimlerini kendisi yapar.”

Hayatın anlamının olmadığını söyleyen 4 kız öğrenci, muhtemelen yaşadığı sorunlar neticesinde hayata negatif bakmaktadır. Bir öğrenci hayatın anlamının olmamasını belirli bir düzenin olmamasına bağlamaktadır.

K-4. “Bence hayatın bir anlamı olması için belirli bir düzene ihtiyaç vardır. Şahsen hayatın bir anlamı yoktur. Çünkü hayatın belirli bir düzeni yoktur” demektedir. Ergenlik bunalım dönemi olduğu için zamanla düşüncesi değişecektir. Bu tür öğrenciler rehber öğretmenle görüşürülür.

Bilimsellik açısından bakan öğrenciler, yeni şeyler keşfedip vatana millete hizmet etmek, hayatı daha yaşanılır hale getirmek olduğunu söylemişlerdir. Hayata bu noktada anlam verenlerin erkek öğrenci olup, kızların bu kısmının işaretlenmemiş olması erkeklerin bilime daha çok önem verdiğini göstermektedir.

Sevgi Sezer, yaşamın anlamına dair bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmanın amacı, ülkemizde henüz çalışmalara konu olmamış olan hayatın anlamı konusuna psikolojik ve

felsefi açıdan bir zemin oluşturmaktır. Yaşamın anlamını bulmanın psikolojik bir gereksinim olduğuna dikkati çekmektir. Modern insanın anlam arayışı sorunu felsefi ve psikolojik olarak tartışılmakta, eğitimcilerin bu konuda neler yapabileceği müzakere edilmektedir. Yaşamın anlamı konusu, insan var olduğu sürece devam edecek bir konudur , sonucuna varılmıştır. Ülkemizde psikolojik danışma ve rehberlik alanında muhtemelen soyut bir kavram olduğundan konuya yeterince ilgi gösterilmediği görülmüştür.¹¹⁸

TABLO 3.2. Dini İnanç ve Değerlerin Öğrencilerin Hayatlarına Kattığı Anlama Dair Görüşleri

	Toplam / %	Erkek Öğrenci/ %	Kız Öğrenci/ %
Dinimi araştırıyorum	2 / %5	1 / %5	1 / %5
Yol gösterici	11 /% 27,5	3 /% 15	8 / %40
Kötülüklerden alıkoyan	4 / %10	4 / % 20	
Sevgi, güven, mutluluk			
Başarı, ahlak gibi değerler	15 / %37,5	7 / %35	8 /%40
Cenneti kazanma isteği	2 / %5	2/ %10	
Allah'a bağlılık ve sığınma	3 / 7,5	2 / %10	1 /%5
Din hayattır ve diğer	3 / 7,5	1 / %5	2 /%10
TOPLAM	40	20	20

Dini inanç ve değerlerin hayatımıza kattığı anlam konusunda öğrenciler genellikle değerler ve dinin yol göstericiliği üzerinde durmuştur. Erkek öğrencilerden 7'si % 35 oranla, kız öğrencilerden 9'u %45 oranla dini inanç ve değerlerinin kendilerine mutluluk, güven ve başarı sağladığı konusunda birleşmektedirler. E-3 numaralı Öğrenci güveni şu şekilde ifade etmektedir.

E-3. “ Bana kendimi güvende hissettiriyor, rahat hissediyorum.”

Mutlulukla ilgili olarak;

¹¹⁸Sevgi Sezer, Yaşamın Anlamı Konusuna Kuramsal ve Psikometrik Çalışmalar Açısından Bir Bakış Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, yıl: 2012, cilt: 45, sayı: 1, 213, 223.

K-5. “Herkesin dini yaşayışı kendinedir ama ben namaz veya istediğimde Kur’an okuyunca mutlu oluyorum.”

Ahlaki bir değer olarak gören diğer öğrenci ise;

K-6. “Dini inanç ve değerlerin hayatıma kattığı anlam, güzel ahlak davranışı, iyi geçinme, sorunlu bir birey değil de olgunlaşmış bir genç kız gibi ağırbaşlı olup terbiyemi koruma vb.” şeklinde açıklar.

Dini inanç ve değerlerin kendilerine yol gösterici olduğunu söyleyen erkeklerde %15 ve kızlarda %40 öğrenci, hayatı düzene koyduğunu, sorumluluklar yüklediğini, hayattaki ölçüleri belirlemede büyük rolünün olduğunu söylemektedir. Dini, hayatını düzene koyan en güzel faktör olarak değerlendirmektedirler.

K-7. “Bizler, bize benlik katan, gelenek göreneklerimizi, adetlerimizi dine göre belirleriz. Bir Müslüman olarak din bizim hayatımızı yönlendirir ve anlam katar. Örneğin; namazın vakitlere dağılma sebebi günümüzü planlayabilmemizi, verimli geçirebilmemizi sağlamaktır. Din bir amaç için yaşamaktır.”

E-4. “Kendime değer vermemi sağladı” diyen bir öğrenci için güzel bir yorum olarak bakılabilir. Diğer bir öğrenci de:

E-5. “Çok önemli katkıları vardır. Dini değerler hayatın anlamını güzelleştirir.” demektedir.

Yol gösterici diyen erkek öğrenci ilim noktasında dinin kendisine yol gösterdiğini söylemektedir.

E-6. “Dini inanç, hayatıma araştırma yaparken hangi yolu izlemem gerektiği hakkında bilgi veriyor.”

Bu konuda Allah-u Teâlâ “ Kendisinde şüphe edilecek hiçbir şey bulunmayan bu kitap muttakiler ve gaybe inanalar için bir rehberdir”¹¹⁹ buyurarak hayatımızı düzene koymak için yol gösterici göndermiştir. Bizim için Kuran bir rotadır.¹²⁰

Erkek öğrencilerden 2, kız öğrencilerden 1 öğrenci Allah’a bağlılık ve sığınma olarak görmektedir. Kız öğrenci bağlılık ve sığınmasını şu şekilde ifade eder.

K-8. “Elhamdülillah iyi ki Müslümanım, daraldığımda derdim olduğunda, yardıma ihtiyacım olduğunda kapısını çalacak ve beni çok iyi tanıyan bir rabbim var.”

Bir öğrenci de bağlılık ve düzeni birlikte kullanmıştır.

---

¹¹⁹ Bakara 2/3.

¹²⁰ Mevlüt Uyanık, *Kur’an’ın Tarihsel ve Evrensel Okunuşu* (Ankara: Fecr Yayınevi, 2011), 47.

E-7. “Bağlılık ve farkındalık katar hayatımıza. Hayatımızı düzene sokar.”

Dini araştırdığını söyleyen erkek öğrencinin ifadeleri de çarpıcıdır.

E-8. “Bence insan kendi ailesinin dinine körü körüne bağlanmamalı, önce araştırmalıdır. Diğer dinleri de araştırıp kendince en uygun olanı seçip veya seçmeyip bunlara göre davranmalıdır. Ben şu an araştırma aşamasındayım.”

Hakiki iman için gerekli olan bu tür bir araştırma 15 yaş için uygun bir yaş değildir. Bu konuda belki de bir yol göstericinin olması gencin yanlış kaymasını engelleyebilecektir.

TABLO 3.3. Öğrencilerin Hayatlarında Örnek Aldıkları Kişilerin Hangi Yönünü Örnek Aldıklarına İlişkin Görüşleri

	Toplam / %	Erkek Öğrenci / %	Kız Öğrenci / %
Hz. Muhammed	10 / %25	6 /%30	4 /%20
Öğretmenler ve Ailem	8 / %20	3 /%15	5 /%25
Arkadaşım	2 /%5	2 /%10	
Ünlüler	5 /%12,5	4 /%20	1 /%5
Yok	3 / % 7,5	1 /%5	2 / %10
Ailem ve Hz. Muhammed	6 /%15	1 /%5	5 /%25
Bilim Adamları	1/%2,5	1 /%5	
Sahabe	3 /%7,5	1 /%5	2 /%10
Öğretmen	2 / %5	1 /% 5	1 /%5
TOPLAM	40	20	20

Gençlerin hayatlarında örnek olarak seçtikleri kişilere yukarıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tabloya baktığımız zaman en çok örnek alınan kişinin Hz. Muhammed (sav) olduğu görülmektedir. Hz. Muhammed (sav)’i örnek alan öğrenci sayısı toplamı 10 olup %25 oranla bu sayının 6 sı erkek, 4 ü kız öğrenciden oluşmaktadır.

İslam Dini de “Ant olsun, Allah’ın Resulünde sizin için; Allah’a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah’ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır”¹²¹

¹²¹ Ahzab, 33/27.

diyerek Hz. Muhammed'i (sav) , örnek şahsiyet olarak göstermiştir. Zira İslam'ı en iyi anlayan, yaşayan ve yaşantısıyla örnek olan Hz. Muhammed (sav)' dir. Hz. Muhammed (sav), sıradan bir insan, sıradan bir model değildir. Allah' (cc) ın emirlerini bize ulaştıran bir elçidir. Her yönüyle bütün insanlara örnek olabilecek bir şahsiyettir.¹²²

Mevlüt Uyanık, Gençlerin Din-Kültür ve Kimlik İlişkisini Kurgulamasında Peygamberimizin “Bir Sosyal Model” Olarak Sunumu, adlı yazısında ergenlerin model edindikleri kişilerden peygamberimizi ele aldığı bir çalışması bulunmaktadır. Ergenin çocukluk dönemlerinde kişiliğinin oluşmasında rol modelin önemini vurgulamakta ve bu konuda çocuğun dini bir duygu gibi zihinsel organizasyonu üretebilecek yeterli kapasiteye sahip olmadığını belirtmektedir. Çocuğun doğru ve güvenilir modeli oluşturmasında yetişkinlere görev düştüğünü söylemektedir.¹²³

Öğrenciler, Hz. Muhammed (sav)'in örnek aldığı yönleri şunlardır: Merhameti, hoşgörüsü, yaşam tarzı, insanlarla ilişkileri, dürüstlüğü ve adaletidir.

Ayrıca öğrencilerin çoğu Hz. Muhammed (sav)'i her yönüyle örnek aldıklarını da söylemişlerdir. Bu ergenlerin kimlik arayışı içinde oldukları dönemde onlar için büyük bir referanstır. Bir öğrenci Hz. Muhammed (sav)' i örnek aldığını şöyle ifade etmektedir.

K-9. “Ben Peygamber Efendimizin her yönünü örnek almaya çalışıyorum. Ama insanlara olan iyi niyeti ve hayatında olan tüm olumsuzluklara rağmen davasından vazgeçmemesi, kararlı ve emin olması, Allah ile arasındaki muhabbeti özellikle örnek aldığım vasıflarıdır.”

Örnek aldığı kişilerin ünlülerden yazan kız öğrenci üç tane yabancı ünlü ismi, diğer kız öğrenci de örnek aldığı kişinin Koreli biri olduğunu, ondan yaşamın önemini anladığını söylemektedir.

Örnek aldığı kimsenin olmadığını söyleyen kız öğrencilerden biri hayatın da anlamının olmadığını söylemiştir. Cevaplarının kısa ve net olmasından sıkıntılarının olduğu anlaşılmaktadır. Diğer 4 ünden ikisi sebep belirtmemiştir. Diğer ikisinden biri kimseyi örnek almadığını kendisi olmak istediğini, diğeri de örnek aldığım bir kişi yok iyi insanların iyiliğini, dürüst insanların dürüstlüğünü örnek alırım demektedir.

¹²² Kerim Yavuz, *Günümüzde Din Eğitimi* (Adana : ÇÜİLH.Yay,1998), 239.

¹²³ Mevlüt Uyanık, “*Hz. Muhammed'in Eğitim Anlayışı*”, Ed.Ramazan Kağnıcı (Ankara: EBDKY, 2011), 99.

Kız öğrencilerden ikisi, örnek aldıkları kişinin bir öğretmeni olduğunu söylemişlerdir. İsim belirtmeden örnek aldığı yönünü açıklamışlardır. Birisi öğretmenin azmini ve kararlılığını, diğeri de kültürü, bilgisi, çalışkanlığı, ince ruhu ve güler yüzünü örnek aldığını söylemektedir.

Örnek alınan kişiler aile fertlerinden anne, baba ve abidir. Örnek alınan yönleri ise, annenin güçlü, çalışkan ve disiplinli olması; babanın saygılı, dürüst ve kibar olması; abisinin çalışkan ve disiplinli olmasıdır.

Sahabeyi örnek alan öğrenci Hz. Sümeyye'nin azmini, gücünü ve dinine sahip çıkmasını örnek almaktadır. Diğer öğrenci sebep bildirmemiştir.

TABLO 3.4. Öğrencilerin Dini Yaşamının Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkilerine İlişkin Görüşleri

Tablo 3.2.4.			
	Toplam / %	Erkek Öğrenci / %	Kız Öğrenci / %
Huzur	31 / %77,5	15 / % 75	16 / % 80
Sığınma	3 / %7,5	1 / % 5	2 / % 10
Güven	1 / %2,5	1 / %5	
Kötülüklerden uzak kalma	3 / % 7,5	2 / %10	1 / % 5
Diğer	2 / %5	1 / % 5	1 / %5
TOPLAM	40	20	20

Dini yaşamının ruh sağlığı üzerindeki etkilerine bakıldığında ergenlerin %77,5 i dini yaşantının huzuru getireceği fikrinde birleşmektedirler. Kız ve erkek öğrenci arasında yaklaşık bir rakamın olduğu görülmektedir. % 7,5' inin sığınma, %2,5'in güven, %7,5' inin kötülüklerden uzak kalma şeklinde düşüncelerini ifade ettikleri tespit edilmiştir.

Verilen öğrenci cevapların ekseriyeti dini kurallara uymanın ve ibadet etmenin kendilerini rahatlattığı ve bu rahatlama sonucunda mutlu oldukları yönündedir. Allah (cc)'ın kendileri ile birlikte olduğunu düşünmenin kendilerini güven içerisinde olmalarına sebep olduğunu da eklemektedirler

Güven duygusu insanlar için zaruri bir duygudur. İman güven duymaktan gelir. Hz. Muhammed (sav) güvenilir bir insandır. Kendisine inanmayanlar bile ona

güvenirlerdi. Müslüman imandan aldığı güçle güven içinde yaşar ve başkalarına da güven verir. Müslüman elinden dilinden başkalarının da emin olduğu kişidir. Mümin Allah'a inanır ve güvenir. Allah'a güven kişiyi huzurlu yapar.¹²⁴

Dinin ruh sağlığı üzerindeki etkisini, öğrencilerden K-10 ve E-9 öğrencileri şu şekilde belirtmektedir.

K-10. “Ruh sağlığımı her zaman pozitif yönde etkiliyor. Çünkü başıma ne gelirse gelsin Allah (cc) her zaman yanımda biliyorum ve ne zaman üzülsem sabrediyorum. Bu bir sınav deyip kendimi motive ediyorum.”

E-9. “Dini yaşamının ruh sağlığım üzerindeki etkisinin çok büyük olduğuna inanıyorum. İnanıklarımızı uygulama konusunda eksik kaldığımız zaman ruhumuz olumsuz etkilenir. Örneğin namaz kılmadığımız zaman ruhumuz sıkılır. Çünkü doğru olanın namaz kılmak olduğunu bilir. Ancak namaz kılsak sorumluluğu yerine getirdiğimiz için iyi bir ruh halinde oluruz.”

Ergen, dini, kendini yalnız hissettiğinde sığınacağı yer olarak görmektedir. Din sayesinde kötülüklerden kaçındığını söylemektedir.

Erkeklerden bir öğrenci de belirli bir dine mensup olmanın kendisine güven duygusu sağladığını söylemektedir.

Öğrencilerin verdiği cevaplara göre, dinin, ergenin ruh sağlığı üzerinde olumlu etkilerinin olduğu söylenebilir. Öğrencilerin büyük bir kısmı dinin ruh sağlığı üzerindeki olumlu etkilerini belirtmiştir.

Diğer kısmında iki öğrenci o konuda görüş belirtmemiştir.

TABLO 3.5. Öğrencileri Hayata Bağlayan Amaç ve Hedeflere Dair Görüşleri

	Toplam / %	Erkek Öğrenci / %	Kız Öğrenci / %
Üniversite ve meslek	16 / % 40	4 / %20	12 / % 60
Mutlu olmak	2 / % 5		2 / %10
Manevi	9 / % 22,5	6 / % 30	3 / %15
Hizmet	5 / % 12,5	3 / % 15	2 / %10
Diğer	6 / % 15	6 / %30	
Ailem	2 / % 5	1 / %5	1 / %5
TOPLAM	40	20	20

¹²⁴ Hüseyin Emin Sert, *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, “Kuran-ı Kerim’in ışığında Güven Duygusunun Kaynağı Olarak Müslümanlık Bilinci “ 13:2 (2008), 197-225.

Ergenleri hayata bağlayan amaç ve hedeflerinin üniversiteye gitmek ve meslek sahibi olmak isteyenlerin % 40, manevi olarak bir şeyler yapmak isteyenlerin % 22,5, bu konuda görüş belirtmek istemeyenlerin %15, hayattaki hedeflerinin yurda ve millete hizmet olduğunu söyleyenlerin % 12,5, hedef ve amaçlarının mutlu olmak olduğunu söyleyenlerin %5, hedeflerinin ailesi olduğunu söyleyenlerin %2,5 olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin verdiği cevaplara göre, % 85'in hedeflerinin olduğu, bu durumda varoluşsal bir boşluğa düşmedikleri sonucuna varılabilmektedir. %37,5'inin manevi ve hizmet hedeflerinin olmasında, araştırmada denek olarak kullanılan ergenlerin İ.H.L öğrencilerinden oluşuyor olmasının etkili olduğu düşünülebilir. Okulda verilen meslek derslerinin ve velilerinin İ.H.L' ne bilinçli olarak göndermesinin ergenin seçimlerinde katkısı olduğu yargısına varabiliriz.

Hedeflerinin üniversite ve meslek sahibi olduğunu söyleyen 16 öğrenci, olmak istedikleri mesleklerin yanında iyi bir insan olmayı da hedeflerinin yanına eklemişlerdir.

Erkek öğrencilerden biri fizik profesörü olmak istediğini şöyle anlatmaktadır:

E-10. “Beni hayata bağlayan şey, araştırmalarım ve kara delikler. Onları araştırmadan duramıyorum. İlerideki hedefim fizik profesörü olmak.”

Tablo I de hayatın anlamının % 30 oranında din diyenlerle, hayattaki hedeflerinin manevi anlamda olmasını ve dine hizmet etmek istediklerini belirtenlerin % 35 oranında olduğu ve ikisi arasında paralellik olduğu gözlemlenmektedir. Bu durumda ergenin hayatın anlamını belirlemede hayattaki hedeflerinin önemi büyüktür.

Manevi hedeflerinin olduğunu söyleyen öğrenciler, bu hedeflerin Allah'ın sevgisini ve rızasını kazanmak, iyi bir kul olmak olduğunu belirtmişlerdir.

Diğer kısmı, hedefleri var ama açıklama eklememiş veya açıklamasından ne demek istediği tam olarak anlaşılmayanların görüşlerinden oluşmaktadır.

Araştırmanın problemi ile ilgisi, ergenlerin hayatı anlamlandırma çalışmalarında doğru dini bilgiler ile ergene yardımcı olmaktır. Ergenlere yardımcı olabilmek için ergenin model seçiminde sevgi önem kazanmaktadır. Çünkü ergen rol modellerini sevdiği ve beğendiği kişilerden seçmektedir. Bu yüzden sevgi ergenin hayatında çok önemlidir.

TABLO 3.6. Öğrencilerin Kişilerle ilişkilerinde Sevginin Ne Anlam İfade Ettiğine İlişkin Görüşleri

	Toplam / %	Erkek Öğrenci / %	Kız Öğrenci / %
İman	2 / %5	2 / % 10	
İletişim	10 / % 25	3 / %15	7 / % 35
Güven ve başarı	2 / % 5		2 / %10
Mutluluk, huzur	5 / % 12,5	2 / % 10	3 / % 15
Arkadaşım	1 / % 2,5		1 / % 5
İhtiyaç	1 / % 2,5	1 / % 5	
Sevgi ve saygı ilişkisi	6 / %15	5 / % 25	1 / % 5
Bağlılık	8 / % 20	4 / % 20	4 / % 20
Diğer	5 / %12,5	3 / % 15	2 / % 10
TOPLAM	40	20	20

Erkek öğrencilerden % 25’i sevgiyi saygı ile birlikte görmüş, saygısız sevgiden ya da sevgisiz saygıdan bahsedilemeyeceğini söylemiştir. Her ikisinin de çok önemli olduğunu söylemiş sevgi deyince saygıyı anlamıştır. Öğrencilerin ifadesi:

K-11. “Eğer sevgiyi insanlarla ilişkilerimiz de kullanmasaydık, sadece saygı ile yürümezdi. Çünkü bir süre sonra katlanılmaz bir hale gelirdi.”

Sevgiyi bağlılık olarak gören %20 öğrenci bulunmaktadır. E-11 öğrencisi sevgiyi şu şekilde izah etmektedir:

E-11. “Sevgi, bizi birbirimize bağlayan şeydir. Aramızdaki enerji, bağ sevgi sayesinde güçlenir. Sevgi olmadan dostluk, arkadaşlık kurulamaz. Sevgi olursa dürüstlük, merhamet duyguları da gelişir ve onlara karşı çok efendi birisi oluruz.”

Sevgiyi aile ve arkadaş arasında bağ olarak gören öğrenci, sevgi olmazsa bu bağların da olmayacağını K-12. Öğrencisi şu şekilde izah etmektedir.

K-12. “Sevgi olmazsa ne aile bağı ne de arkadaşlarım arasındaki bağı olur. Çünkü bu bağların oluşmasını sağlayan sevgidir.”

Sevginin iletişim olduğunu söyleyen öğrenciler tablonun % 25’lik bölümünü oluşturduğu görülmektedir. Öğrenciler, sevgisiz insanlarla kurulacak diyalogun değerli olmayacağını ifade etmişlerdir. E-12 öğrencisi şu şekilde ifade etmektedir:

E-12. “Sevgi olmazsa insan karşısındaki insanı önemsemez ve onu tam olarak ciddiye almaz.” diyerek sevginin önemini vurgulamışlardır. İnsanın sevmediği kişiye yakın olamayacağını, hayatımızı anlamlandırmanın sevgiden geçtiğini söylemiştir.

Diğer 3 öğrenciden biri cevabı boş bırakmış, 3'ü de geçersiz yani ilgisiz cevap vermiştir. Sevginin manevi bir boyutta olduğunu söyleyen öğrenciler, asıl sevginin Allah için yapılabildiğini söylemişlerdir.

Toplamda %12,5, kızlarda % 15 öğrenci, sevginin olduğu yerde huzur, mutluluk ve barışın olduğunu ve insanları bir arada tuttuğunu söylemiştir. Sevginin olmadığı yerde güvenin olmadığını bir başka kız öğrenci söylerken mutsuz bir ilişkinin olacağını da eklemiştir. Öğrenciden dinleyebiliriz.

K-13. “Sevgi, en ufak tebessüm de bile kalbin aşırı derecede mutlu olmasıdır. Sevgi benim için o kadar büyük bir şey ki, soyut olan en kocaman ve en zor elde edilebilen ama elde edilince de hep mutlu olunan bir duygudur. Sevgi benim için ekmek kadar bir ihtiyaç, su kadar boğulmanı engelleyecek güzel ve özel şeydir. Sevgi olmasa kim kime katlanabilirdi ki...” şeklinde duygularını ifade etmiştir. Sevginin ihtiyaç ve mutluluk olduğunu, insanların birbirine katlanması için sebep olduğunu açıklayarak çok güzel noktalara temas etmiştir.

SONUÇ

“Ergenlere Yönelik Din Eğitiminde Hayatın Anlamı” adlı çalışmanın sonunda elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir:

1. Tablo 3.1 de öğrencilerin hayatın anlamına ilişkin sorusuna verilen cevaplardan şöyle bir sonuç çıkmaktadır. Ergenlerin dini duygularının sağlam olması, onların varoluşsal boşluğa yani anlamsızlık duygusuna düşmelerini engellemektedir. Dini temeli sağlam olan ergenin kimlik oluşturma süreçlerinde de bu dönemi daha kolay ve çabuk atlatacağı düşünülebilir. Dini inanç ve değerlerin hayatına kattığı anlam sorusuna verilen cevaplarda da % 40 oranında ahlaki değerler ve başarı olduğunu söyleyen öğrencilerin başarılarının ve ahlaki değerlere sahip olmanın arkasında dinin manevi gücünün varlığı kabul edilebilir.
2. Anlam arayışında, soruların cevabının din eğitiminde olması, dine karşı bir ilgiyi de beraberinde getirmektedir ki anlam hakkında soruların cevaplarının dinde bulunması bu konuda büyük bir boşluğu da doldurmaktadır.
3. Ergenin kişiliğinin oluşmasında, ilk etkiler aileden gelmektedir. Ergenin karakteri ve kimliğinin oluşmasında, anne babanın davranışlarının etkisi bilinmektedir. Çocukluk yıllarından başlayan arayış, anne babanın farklı tutumlarından kaynaklı olarak çocuğun ergenlik dönemine de aksetmektedir. Çocukluktan itibaren ergen, en büyük desteği anne-babasından almaktadır.
4. Ergenin, ergenlik dönemi problemlerini rahat bir şekilde atlatabilmesi için desteğe, sevgiye; çevresindekilere güvenmeye, inanmaya ve bağımsızlığa ihtiyacı vardır.
5. Dini hükümleri anlayıp yaşamaya çalışan ergenlerin insanlarla ilişkilerinin, hayatında dini gerekleri yerine getirmeyenlere göre, daha iyi olduğu yapılan araştırmadan anlaşılmıştır.
6. Araştırmamıza katılan ergenlerin şu sonuca ulaştığı görülmektedir. Ergenlerin hayatı anlamlandırmalarında en büyük rolü % 30 oranla dinin

oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Öğrenciler % 25 oranında ise Hz. Muhammed (sav)'i model olarak görmektedirler.

7. Hayatın anlamının sevgi, mutluluk vb. olduğunu söyleyen % 40 kız öğrenci ve % 15 erkek öğrenci bulunmaktadır. Erkeklerin mantık duygularının, kızların ise duygusallıklarının daha ön planda olduğu görülmektedir.
8. Yapılan araştırma sonucunda dinin, hayatı anlamlandırdığını düşünen erkeklerin % 55, kızların % 5 olduğu görülmüştür. Erkeklerdeki oranın fazla olması, dini değerlerin referans olarak alındığını göstermektedir.
9. Hayatın anlamsız olduğunu söyleyen öğrenci oranı % 10 olup tamamı kızlardan oluşmaktadır. Kızların bu konuda etkin olması, kızların erkeklere göre daha güçsüz ve kırılgan olmalarından kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir.
10. Öğrencilerin % 5 oranla 2 kişinin öğretmeni model olarak görmesi, öğretmenler açısından düşünülmesi gereken bir konudur.

11. Tezimizin baş kısmında bulunan hipotezlerin değerlendirmeleri şu şekildedir:

12. “Ergenler hayatı anlamlandırmakta zorlanmaktadırlar” şeklindeki hipotezimiz için öğrencilerle yapılan mülakatta görülmüştür ki ergenler hayatı anlamlandırmada zorlanmamaktadırlar. Öğrencilerden % 30’ nün Tablo I de hayatın anlamının din olduğunu söylemesi dine yatkınlığı göstermesi hipotezimizi doğrulamamaktadır.
13. “Dini inanç ve değerler ergenin hayatında etkilidir” hipotezi için öğrencilerin sorumuza verdikleri Tablo 2 cevaplarına göre % 27,5 yol gösterici, % 37,5 başarı ve manevi değerlerde etkilidir cevapları hipotezimizi doğrulamaktadır.
14. “Hayatı anlamlandırmada ve rol-model ilişkisinin oluşmasında, ergenlerin örnek aldıkları kişiler etkilidir” hipotezimiz için öğrencilerin vermiş olduğu cevaplarda sembol olarak aldığı kişilerin, Hz. Muhammed (sav), aile, ünlüler ve sanatçılar olması, hipotezimizi doğrulamıştır. Rol model olarak, verilen Tablo 3 cevaplarında % 25’i Hz. Muhammed (sav), % 12,5 de ailem ve Hz. Muhammed (sav) olarak tercih edilmiştir. Hz.

Muhammed (sav)' in Müslümanlar tarafından doğru bir örnek olduğu düşünüldüğünden, ergenin yaşantısının gelecekte kaliteli olacağına hükmedilir. Ergenin model seçiminde Hz. Muhammed (sav)' i tercih etmesi, dinin ergenler üzerindeki etkilerini göstermektedir. Ünlüleri tercih edenler, % 12,5 oranındadır. Ergenlerin hayatlarında onları örnek alanların da olduğu görülmektedir.

15. “Dini hayat, ergenin ruh yapısını olumlu yönde etkiler ve sorunların çözümünde kolaylık sağlar.” hipotezimizi, Tablo 4 de öğrencilerin % 77,5 oranında huzuru tercih etmeleri doğrulamaktadır.
16. “Ergenlerin hayata anlam vermelerinde amaç ve hedefleri etkilidir” hipotezimizi Tablo 5 sonuçlarında öğrencilerin, % 40 oranında üniversite ve meslek düşünmeleri doğrulamaktadır. Bu sonuç bize genelinin hayatında varoluşsal boşluğa düşmediklerini göstermektedir.
17. İnsanlarla ilişkilerde ergenlerin hayatında sevgi pozitif yönde etkide bulunmaktadır” hipotezimiz Tablo 6 da öğrencilerin sevgi her şeydir, sevgisiz olmaz gibi ifadeleriyle doğrulanmaktadır.

ÖNERİLER

1. Ergenlerin hayatın anlamını araştırıp sorgulamaları ve anlamlı bir yaşam seçmelerinin mutlu olmalarında önemli bir yeri vardır. Hayatın anlamını araştırma konusunda ebeveyn ve öğretmen işbirliğiyle ergene yardımcı olunmalı ve din eğitiminden gereken destek alınmalıdır.
2. Din eğitiminin, doğru ve sağlıklı bir şekilde verilmesi gerekmektedir ki ergenler doğru bilgilerle kimliklerini oluşturmuş olsunlar. Ergenin toplum içinde davranışlarında etkili olacak din eğitiminin verilmesi, onun sorumluluklarını bilen ve insanlarla ilişkileri güzel olan bir birey olarak yetişmesini sağlayacaktır.
3. Ergen, etrafındakileri gözlemleyerek kendine bir kimlik oluşturmak isteyecektir. Bu nedenle en çok beğendiği kişileri rol model olarak alacaktır. Hayatındaki ilk rol model anne ve babasıdır. Daha sonraki

yıllarda bu rol model değişebilecektir. Anne baba evladının nasıl bir kişi olmasını istiyorlarsa öyle davranmalıdır. Ayrıca mülakatta verilen cevaplar da öğrenciler tarafından ideal olarak kabul edilen insanın Hz. Muhammed (sav) olduğunu göstermiştir. Hz. Muhammed (sav)' in hayatı ve şahsiyeti din eğitimcileri tarafından, doğru bilgilerle, ergenlere öğretilmelidir.

4. Dini duyguların ergenler üzerindeki olumlu etkisi yapılan araştırma sonucu saptanmıştır. Ergenlerdeki dine olan meyil din eğitimcileri tarafından desteklenmelidir.
5. Sevginin ergenler üzerindeki olumlu etkilerini mülakat sonuçları göstermiştir. Bu bağlamda bebeklik döneminden başlayarak verilen sevgi, ergenlik devresinde de ergen için gerekli bir ihtiyaçtır. Anne-baba ve öğretmenler çocuklarına ve öğrencilerine sevgi ile muamele etmelidirler.
6. Ergenlere anlam arayışı ve kimlik oluşturma esnasında destek verilmelidir. Ergenlik döneminde ergenin tutarsız davranışları karşısında sabırlı olunmalı, çelişkili davranışlarını hoşgörü ile karşılanmalıdır.
7. Din eğitiminin amacı ergenin davranışlarında kalıcı izler bırakacak pratik, yaşanılır bilgiler sunmaya yönelik olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, Mustafa ve Demir, Ömer. *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Ankara: Adres Yayınları, 't.y'.
- Adler, Alfred. *Yaşamın Anlam ve Amacı*. çev. Kamuran Şipal. Ankara: Say Yayıncılık, 1993.
- Akıncı, Âdem. “*Hayata Anlam Vermeye Din Öğretiminin Katkısı*”. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2002.
- Aksoy, H.Hüseyin. *Nitel Araştırma Teknikleri Eğitimde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: 'y.e.y', 2005.
- Altınay, Hilal Bor. “*Ergenlerde Sosyal Medyaya Yönelik Tutum, Sosyal Medya Kullanımında Gelişmeleri Kaçırma Korkusu ve Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkiler*”. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2018.
- Atkinson Rital L. *Psikolojiye Giriş*, çev. Yavuz Alogon. Ankara: Arkadaş Yayınevi, 2014.
- Aydın, Mehmet. *Din Felsefesi*. İzmir: İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1999.
- Aydın, Muhammed Şevki. *Din Eğitimi Bilimi*, Kayseri: Kimlik Yayınları, 2017, 74.
- Ayhan, Halis. *Eğitime Giriş ve İslamiyet'in Eğitime Getirdiği Değerler*. İstanbul: Damla Yayınevi, 1982.
- Bahadır, Abdülkerim. “*Hayatın Anlam Kazanmasında Psikososyal Faktörler Ve Din*” ,(Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, 1999), 176.
- _____ . *İnsanın Anlam Arayışı ve Din*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2018.
- Cüceloğlu, Doğan. *İyi Düşün Karar Ver*. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1997.
- _____ . *Psikolojinin Temel Kavramları*. 9. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1999.
- Dewey, John. *Özgürlük ve Kültür*, Çev. Vedat Günyol. İstanbul: Remzi Kitapevi, 1962.
- Doğan, Mehmet. *Temel Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Bahar Yayınları, 1994.
- E. Frankl, Victor. *Hayatın Anlamı ve Psikoterapi*, çev. Veysel Atayman. İstanbul: Say Yayınevi, 2016.
- _____ . *İnsanın Anlam Arayışı*. Çev. Selçuk Budak. İstanbul: Okuyan Us Yayıncılık, 2009.
- _____ . *Duyulmayan Anlam Çılgılığı*. Ankara: Öteki Yayınevi, 1994.
- Dulkadiroğulları, “*Din*” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 9.312. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994.
- Emin Sert, Hüseyin. İlahiyat Fakültesi Dergisi, “*Kuran-ı Kerim'in ışığında Güven Duygusunun Kaynağı Olarak Müslümanlık Bilinci* .“ 13, 2 (2008).
- Erikson, Erik H. *İnsanın Sekiz Çağı*. Ankara: Birey ve Toplum Yayıncılık, 1984.
- Ertürk, Selahattin *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1988, sy: 3.

- Fidan, Nurettin ve Erden, Münire. *Eğitime Giriş*. Ankara: Alkım Yayınevi, 't.y'.
- Görgülü Çelik, Berna. "Yaşamdaki Anlam Arayışı (Hayatın Anlamı Nedir?)".Yay. Ekim, (2011).
- Hökelekli, Hayati. *Çocuk Genç ve Aile Psikolojisi ve Din*. İstanbul: DEM Yayınları, 2009.
- _____. *Din Psikolojisi, TDV Yayınları*, Ankara, 2008.
- _____. *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2002.
- James Adams. *Ergenliği Anlamak*. Hazırlayan Bekir Onur. Ankara: İmge Kitapevi Yayınları,1995.
- Karahan, Fazıl. "İnsani Varlığın Hakikat Arayışı". Felsefe Dünyası1, sy.55 (2012): 166.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2011.
- Köylü, Mustafa ve Altaş, Nurullah. *Din Eğitimi*. İstanbul: Ensar Yayınları, 2017.
- Köylü, Mustafa. *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*. Ankara: Nobel Yay.2010.
- Kula, Naci. *Kimlik ve Din*. İstanbul: Ay ışığı kitapları, 2001.
- Kulaksızoğlu, Adnan. *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2000.
- Kur'an-ı Kerim.
- Mehmedoğlu, A. U. *Kişilik ve Din Dindarlık Düzeyi İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: Dem., 2004.
- Onur, Bekir. *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Ankara: İmge Kitapevi, 1993.
- _____. *Gelişim Psikolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi, 1986.
- Peker, Hüseyin. *Din Psikolojisi*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2017.
- Raymond, Aron. *Özgürlükler Üzerine Deneme*. çev. Turhan Ilgaz. Lotus Yayınevi, 2005.
- Russel, Bertnard. *Eğitim Üzerine*, Ter. Nail Bezel. Ankara: Say Yayınları,1993.
- Selçuk, Mualla. *Gençlik Dönemi ve Eğitimi, Gençlik Çağı ve İnanç Olgusu*". İstanbul: Ensar Neşriyat, 2000.
- Senemoğlu, Nuray. *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: 'y.e.y'1997.
- Sezer, Sevgi. Yaşamın Anlamı Konusuna Kuramsal ve Psikometrik Çalışmalar Açısından Bir Bakış. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, yıl: 2012, cilt: 45, sayı: 1, 213, 223.
- Şeraiti, Ali. *Hac*. Ankara: Fecr, 2011.
- Şinasi Gündüz. *Din ve İnanç Sözlüğü*. Konya: Vadi Yayınları, 1998.
- Tolstoy, Lev Nikolayevch. *Hayat Üzerine Düşünceler*. İstanbul: Furkan, 1996.

- Tosun, Cemal. *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yay, 2012.
- Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu, 2005.
- Uyanık, Mevlüt. “Hz. Muhammed’in Eğitim Anlayışı”. Ed. Ramazan Kağnıcı. Ankara: EBDKY, 2011.
- _____. Akyol Aygün , *İslam Felsefesi Teşekkül Dönemi: Kindi, Farabi, İbn-i Sina*. Ankara: Elis Yayınları, 2017.
- _____. *Kur’an’ın Tarihsel ve Evrensel Okunuşu*. Ankara: Fecr Yayınevi, 2011.
- Yağcı, Yalçın. “Çocuk ve Gençlerin Kitaba Ulaşmasındaki Köprüler”. *Türk Kütüphaneciliği* 21,1(2007), 67.
- Yavuzer, Haluk. *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitapevi, 1993.
- _____. *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi, 1996.
- _____. *Anne-Baba Tutumları*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2010.
- _____. *Gençleri Anlamak*. İstanbul: Remzi Kitapevi, 2005.
- Yörükoğlu, Atalay. *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*. İstanbul: Özgür Yayıncılık, 1993.
- Zengin, Zeki Salih. *Din Eğitimi*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2013.

EKLER

EK-1 MÜLAKAT SORULARI

1. Sizce hayatın anlamı nedir?
2. Dini inanç ve değerlerin hayatınıza kattığı anlam nedir?
3. Hayatınızda sizin için sembol olabilecek kişi veya nesne var mı? (Yani örnek aldığınız) Varsa hangi yönünü örnek alıyorsunuz?
4. Dini yaşamının ruh sağlığınız üzerindeki etkileri nelerdir? (Dinin kaide ve kurallarına uymanın huzurlu olmanıza katkısı nedir?)
5. Sizi hayata bağlayan bir amaç ve hedefiniz var mı?
6. Çevrenizdeki kişilerle ilişkilerinizde sevgi sizin için ne anlam ifade etmektedir?

